

”Lasten ääni on tullut kuulluksi”
Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä Lapsen Kengissä
ry:n tehostetusta perhetyöstä

Anna-Leena Lehtola &
Eila Vääntti
Opinnäytetyö, syksy 2017
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Lehtola, Anna-Leena & Väätti, Eila. ”Lasten ääni on tullut kuulluksi” – Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä Lapsen Kengissä ry:n tehostetusta perhetyöstä. Diak Pieksämäki, syksy 2017, 45 s., 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyö oli tilaustutkimus Lapsen Kengissä ry:ltä, ja sen tavoitteena oli selvittää, millaisia tuloksia Lapsen Kengissä ry:n tehostetulla perhetyöllä saavutettiin työn piirissä olleissa perheissä, mihin asioihin sosiaalityöntekijät olivat tyytyväisiä tehostetussa perhetyössä ja miten tehostettua perhetyötä tulisi kehittää. Tutkimuksessa oli mukana ne kunnat, joissa Lapsen Kengissä ry:n tuottamaa tehostettua perhetyötä tutkimuksen aikana toteutettiin, eli Varkaus, Leppävirta ja Juva.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisin kyselylomakkein Google Forms -ohjelmaa hyödyntäen. Kohderyhmänä tutkimuksessa olivat kuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja johtavat sosiaalityöntekijät, jotka tekivät yhteistyötä Lapsen Kengissä ry:n perhetyöntekijöiden kanssa. Aineiston analysointimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimuksen mukaan Lapsen Kengissä ry:n tehostetulla perhetyöllä oli saavutettu positiivisia tuloksia perheissä. Sosiaalityöntekijät näkivät tärkeänä, että tehostetun perhetyön myötä perheiden vuorovaikutussuhteet paranivat, vanhempien vastuunotto lisääntyi, perheiden arki muuttui sujuvammaksi ja lasten ääni tuli paremmin kuulluksi. Sosiaalityöntekijät toivat vastauksissaan esille tyytyväisyytensä perhetyöntekijöiden joustaviin työaikoihin sekä toimivaan yhteistyöhön perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden välillä. Tehostetulta perhetyöltä toivottiin tehokkuutta, intensiivisyyttä ja perhetyöntekijöiltä taitoa käyttää monipuolisesti erilaisia työmenetelmiä.

Tutkimustulosten pohjalta keskeiseksi johtopäätökseksi nousi, että tehostetun perhetyön antama tuki vanhemmuuteen paransi lapsen edun toteutumista perheissä ja lisäksi perhetyön tuella välttyttiin huostaanotoilta. Tehostetun perhetyön myötä perheiden vuorovaikutussuhteet paranivat ja vanhemmat saivat tukea vanhemmuuteen. Tutkimuksen mukaan perhetyöntekijöiltä odotettiin vahvaa ammatillista osaamista ja rohkeutta puutua myös vaikeiksi koettuihin ongelmiin.

Asiasanat: lapsen etu, Lapsen Kengissä ry, lastensuojelu, perhetyö, vanhemmuus

ABSTRACT

Lehtola, Anna-Leena & Väätti, Eila. "The children have a voice" – social workers' views on intensified family work produced by Lapsen Kengissä ry (registered association). Diak Pieksämäki. Autumn 2017, 45 p., 1 appendix. Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services.

The thesis was commissioned by Lapsen Kengissä ry. Its aim was to find out what kind of results could be achieved with intensified family work, what aspects of family work the social workers were satisfied with, and how intensified family work should be developed in the future. The thesis included the municipalities in which Lapsen Kengissä ry produced intensified family work during the research, i.e. Varkaus, Leppävirta and Juva.

The research was carried out as a qualitative study. The data was collected electronically by using Google Forms questionnaires. The target group in the study were the municipal social workers and leading social workers who cooperated with the family workers from Lapsen Kengissä ry. The collected material was analysed by following material based content analysis.

According to the study, the intensified family work provided by Lapsen Kengissä ry had brought about positive results in the families' lives. Following intensified family work, the social relationships in the families improved, the parents took more responsibility, the everyday life became steadier, and the children were better taken into consideration, which the social workers considered important. The social workers also expressed their satisfaction with the flexible working hours of the family workers, and the good cooperation between the family workers and the social workers. In order to be successful, intensified family work should be efficient and intensive, and the family workers should use a variety of different kinds of working methods.

The main conclusion was that the support given by intensified family work improved child welfare in families, and family work prevented child custody. Intensified family work enhanced social relationships in families, and the parents gained support for their parenthood. According to the study, family workers were expected to have strong professional competence and courage to intervene with difficult family problems.

Key words: child protection, child welfare, family work, Lapsen Kengissä ry, parenthood

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2.1 Lastensuojelun ulottuvuudet.....	6
2.2 Perhetyö lastensuojelun avohuollon palveluna	8
2.2.1 Vanhemmuuden tukeminen.....	10
2.2.2 Lapsen edun vahvistaminen	12
2.3 Sosionomi lastensuojelussa	13
3 LAPSEN KENGISSÄ RY	15
3.1 Alvari-perhetyön kehitys tehostetuksi perhetyöksi	16
3.2 Lapsen Kengissä ry:n tehostettu perhetyö	17
4 TUTKIMUKSIA ALVARI-PERHETYÖSTÄ	19
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	20
5.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset	20
5.2 Tutkimuksen toteuttaminen	21
5.3 Tutkimusaineiston analyysi	23
6 TULOKSET	25
6.1 Sosiaalityöntekijöiden tyytyväisyys perhetyöhön	25
6.2 Tehostetun perhetyön tuloksellisuus perheiden arjessa.....	26
6.3 Tehostetun perhetyön kehittämiskohteita.....	27
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	28
8 POHDINTA	32
8.1 Tutkimusprosessin arviointi ja ammatillinen kasvu	32
8.2 Pohdintaa perhetyöstä.....	33
8.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	34
8.4 Opinnäytetyön hyödyntäminen ja jatkotutkimusideat.....	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	42
Liite 1. Kysely sosiaalityöntekijöille.....	42

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii Lapsen Kengissä ry. Opinnäytetyön aiheena on Lapsen Kengissä ry:n tehostetun perhetyön tuloksellisuuden tutkiminen sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitämme, ovatko sosiaalityöntekijät tyytyväisiä Lapsen Kengissä ry:n tuottamaan tehostettuun perhetyöhön ja kuinka heidän mielestään tehostettua perhetyötä tulisi kehittää.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja tutkimusaineisto kerätään lastensuojelun sosiaalityöntekijöille lähetetyillä sähköisillä kyselylomakkeilla. Tutkimuksen aineisto analysoidaan aineistolähtöistä sisällönanalyysia käyttäen. Tutkimus kattaa Lapsen Kengissä ry:n toiminta-alueen Varkaudessa ja Juvalla. Tutkimuksesta rajautuu pois Leppävirta, sillä Leppävirran sosiaalityöntekijöiltä emme saaneet yhtään vastausta.

Lastensuojelun työskentelyä ohjaa lastensuojelulaki (2007). Uudessa lastensuojelulaissa keskeisenä periaatteena on, että lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tuettava vanhempia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Tehostettu perhetyö on yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimista, tehostetun perhetyön avulla suunnitellusti ja tavoitteellisesti puututaan johonkin perheessä ilmenevään ongelmatilanteeseen (Rönkkö & Rytkönen 2010, 29).

Opinnäytetyön teoriaosuudessa esittelemme lastensuojelun laajaa kenttää. Muita teoriaosuudessa käsiteltäviä teemoja ovat lastensuojelun perhetyö, vanhemmuuden tukeminen, lapsen edun vahvistaminen sekä sosionomin työskentely lastensuojelussa. Lisäksi esittelemme Lapsen Kengissä ry:n toimintaa ja sen tuottamaa tehostettua perhetyötä.

Lapsuuden vuodet ovat tärkeitä, mutta samalla ohikiitävän lyhyitä. Ei siis ole yhdentekevää, millainen lapsuus on. Perhetyön tavoitteena on tukea perheitä selviytymään arjesta tukemalla perheitä arjen hallinnassa, vahvistaa voimavaroja ja vanhemmuutta sekä rohkaista perheitä elämässä eteenpäin. Perhetyön keskeisiä toiminta-ajatuksia ovat varhainen tuki ja ennaltaehkäisy. (Hurtig 2003, 78; Uusimäki 2005, 13, 187.)

2 LASTENSUOJELU

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 2007). Myös Suomen perustuslaki (1999) määrittää kaikille, lapsillekin, oikeuden koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta on lapsen vanhemmilla. Jos lapsen hyvinvointia ei voida muutoin turvata, on julkisella vallalla velvollisuus puuttua perheen tilanteeseen. (Lastensuojelulaki 2007; Rätty 2010, 3.)

2.1 Lastensuojelun ulottuvuudet

Suomessa kaikki lastensuojelun toimet on määritelty laissa. Se tarkoittaa sitä, että kaikki lastensuojelun viranomaisten toiminta ja päätökset perustuvat lakiin. Lastensuojelulaki koskee kaikkia Suomessa olevia lapsia heidän taustastaan riippumatta. (Lastensuojelun Keskusliitto i.a. a.) Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu ja sitä toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijais- ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (Lastensuojelulaki 2007.)

Kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana, on kunnan järjestettävä tarvittaessa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Ehkäisevän lastensuojelun tarjoama tuki ja erityinen tuki ovat yleensä peruspalveluiden piirissä järjestettyä. (Lastensuojelulaki 2007; Rätty 2010, 4.) Parhaimmillaan ehkäisevä ja varhainen tuki merkitsevät perheelle negatiivisten elämäntapahtumaketjujen katkeamista (Heino 2008, 37).

Jos ennaltaehkäisevistä toimenpiteistä huolimatta perheessä ilmenee ongelmia, on lastensuojelun puututtava niihin riittävän varhain. Ongelmatilanteet perheissä voivat johtua muun muassa taloudellisista ongelmista tai mielenterveys- ja päihdeongelmista. (Rätty 2010, 8.) Käytännössä varhainen puuttuminen perheen ongelmatilanteeseen tarkoittaa

ammattillista reagointia silloin, kun useat eri tahot ovat havainneet ongelmia lasten arjessa. Lastensuojelutyössä ollaankin usein avun tarpeeseen nähden myöhään liikkeellä. (Hurtig 2003, 71, 79.)

Lastensuojelun tarpeen arvioinnissa ja toteutuksessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia. Avohuollon tukitoimia ovat tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen taloudellinen tukeminen sekä tukeminen muun muassa koulunkäynnissä, työhön sijoittumisessa ja harrastuksissa, lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja, tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta sekä muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia. Tukitoimien ensisijaisuusvaatimuksella ei voida ohittaa lapsen edun toteutumista. Sijaishuolto on järjestettävä viivytyksettä, kun lapsen etu sitä vaatii. Avohuollon tukitoimien ensisijaisuus ei vaadi avohuollon tukitoimien kokeilua lapsen edun kustannuksella. (Lastensuojelulaki 2007; Rätty 2010, 9.) Lapsen etu on aina keskeinen päätöksenteon perusta lastensuojelussa (Taskinen 2010, 24).

Lastensuojeluprosessi käynnistyy, kun sosiaalityöntekijälle tulee tieto lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Tieto voi tulla asiakkaalta itseltään tai perheen ulkopuolelta, esimerkiksi koulusta tai varhaiskasvatuksesta. Lastensuojeluilmoituksen saapuessa ensimmäisenä selvitetään, onko ilmoitus aiheellinen, mitä se tarkoittaa ja onko lastensuojelun toimenpiteille tarvetta. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa on tärkeää kartoittaa lapsen ja perheen tilanne huolella, jotta lapsi ja perhe saa tarkoituksenmukaista apua riittävän varhaisessa vaiheessa. (Heino 2008, 44.)

Lastensuojelun on oltava ensisijaisesti vapaaehtoista ja lastensuojelutyötä tehdään perheen ja lapsen kanssa yhteistyössä. Perheelle ja lapselle tehdään asiakassuunnitelma, johon kirjataan järjestettävät palvelut ja tukitoimet. Vanhempien ja lasten mielipiteet ja toivomukset on otettava riittävällä tavalla huomioon palveluita ja tukitoimia järjestettäessä. (Rätty 2010, 8.) Suomen perustuslain (1999) mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaisella tavalla.

2.2 Perhetyö lastensuojelun avohuollon palveluna

Perhetyön perusta löytyy lastensuojelulaista: lapsen vanhempia ja huoltajia on tuettava lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Lastensuojelulaissa tehostettu perhetyö on mainittu yhtenä lastensuojelun avohuollon tukitoimena. (Lastensuojelulaki 2007.) Kuitenkin perhetyön pitäisi olla myös huostaanotetun lapsen perheen tai jälkihuollon piirissä olevan nuoren ulottuvilla (Heino 2008, 45). Vaikka perhetyö on lastensuojelulain mukaista toimintaa, perhetyön tarkka määrittäminen on vaikeaa. Koska perhetyön muodot, tavoitteet ja sisällöt vaihtelevat huomattavasti, perhetyön käsite on monisäikeinen ja -merkityksellinen. Perhetyö liittyy kuitenkin moniammatilliseen yhteistyöhön. Sitä tarvitaan tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä sekä edistämään koko perheen hyvinvointia. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27.) Perhetyöllä voidaan tarkoittaa lastensuojelullisia, perheterapeuttisia tai ennaltaehkäiseviä palveluja (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 12).

Perhetyö voi olla perheiden epävirallista tukea tai perheiden laajempaa tukemista ja puuttumista perheiden elämään virallisten väliintulojen avulla (Järvinen ym. 2012, 12). Perhetyötä voidaan jaotella sen mukaan, kuinka suunnitelmallista ja tavoitteellista työskentely on tai kuinka aktiivinen rooli perhetyöntekijällä, palvelun tarjoajalla ja palvelun saajalla on. Näin jaotellen perhetyö voidaan jakaa perhepalveluksi ja perhetyöksi. Perhepalvelu on selkeästi asiakaslähtöistä ja sillä ei välttämättä ole selkeää työn sisältöä. Perheet hakeutuvat vapaaehtoisesti palveluihin ja määrittävät itse palvelun tarvetta ja käyttöä. Perhetyö on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa. Perhetyössä puututaan johonkin ongelmatilanteeseen perheessä ja vaikutetaan tietoisesti perheen elämään. Työntekijän ja palveluntarjoajan rooli on aktiivinen. Vaikka työn sisältöä ja tavoitteita määritetään yhdessä perheen kanssa, voi työntekijällä olla lain vaatima velvollisuus määrittää tehtävää työtä ja arvioida perheen elämää. Perhe voidaan joko ohjata tai velvoittaa perhetyön piiriin. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29.)

Lastensuojelun perhetyö käynnistyy sosiaalityöntekijän päätöksellä (Heino 2008, 45). Perhetyön kohteita ovat perheet ja niiden jäsenet. Yleensä perhe pyritään pitämään koossa, mutta joskus päädytään lapsen huostaanottoon tai vanhempia autetaan eroamaan. Joskus päädytään perhetyön aloittamiseen, jos jotain perheenjäsentä ei muuten voida auttaa esimerkiksi päihde- tai mielenterveyssyissä. (Vuori & Nätkin 2007, 8.)

Perhetyö voi näyttäytyä hyvin erilaisena kontekstista riippuen: perhetyön toteuttajia ovat muun muassa sosiaalitoimi, terveydenhuolto, kotipalvelu, varhaiskasvatus, nuorisotyö, seurakunta ja erilaiset järjestöt (Järvinen ym. 2012, 12). Perhetyön sisältö vaihtelee käytännössä sen mukaan, missä organisaatiossa perhetyöntekijä toimii, ja mikä on kyseisen organisaation ja toimintayksikön perustehtävä (Heino 2008, 51).

Uusimäen (2005, 187) mukaan perhetyön tavoite ja lähtökohta on hyvin arkinen ja matalan profiilin asia perheissä. Myös Heino, Berg ja Hurtig (2000, 23) ovat luonnehtineet tutkimuksessaan perhetyön sisältöä arkiseksi ja näkymättömäksi huolenpidoksi. Perhetyön tehtävä perheissä on tukea arjessa selviytymistä, rohkaista elämässä eteenpäin, auttaa sietämään erilaisia kohdalle sattuvia tilanteita sekä levittää elämäkokemusten tuottamaa tietoa ja taitoa. Vaikka perhetyöllä pyritään erityisesti sosiaaliseen vahvistamiseen, sillä on myös taloudellinen, fyysinen, psyykkinen ja emotionaalinen merkitys. Parhaimmillaan se antaa tasavertaisia toimintamahdollisuuksia ja elämän edellytyksiä perheille. Toimiessaan perhetyö luo uskoa ja luottamusta elämässä selviytymiseen. (Uusimäki 2005, 187.)

Kun perheiden tarpeisiin on vastattu ajoissa, on estetty huostaanottoja ja perheen joutumista erityispalveluiden piiriin, mikä osoittaa perhetyön tärkeyden. Perhetyön suoranaiset vaikutukset eivät kuitenkaan aina näy heti. Välilliset vaikutukset näkyvät perheen toimintakyvyn lisääntymisenä sekä vahvistumisena ja taloudelliset vaikutukset näkyvät viiveellä ja pidemmällä ajanjaksolla. Toisaalta aina ei voi olla edes varma, mitä perheessä olisi tapahtunut ilman perhetyötä. (Uusimäki 2005, 180.) Varhainen tuki ja ennaltaehkäisy ovatkin perhetyön keskeisiä toiminta-ajatuksia (Järvinen ym. 2012, 13).

Heinon (2008, 50) mukaan perhetyö on taiteilua vapaaehtoisuuden ja pakottamisen sekä tuen ja kontrollin välillä. Joskus perhetyössä on kysymys vapaaehtoisuuteen pakottamisesta, motivoimisesta, motivaation herättelemisestä ja ylläpidosta. Perhetyötä, niin kuin muutakin sosiaalihuoltoa, toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide sekä kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Hänelle on myös annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteutukseen. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000.) Perhetyön onnistumisen kannalta avainasemassa onkin perheen ja työntekijän välinen yhteydenpito sekä kommunikointi. Asiakkaat, jotka ovat itse aktiivisia luomaan yhteyttä perhe-

työntekijään, vastaanottavat helpommin tietoa, apua ja tukea elämäänsä, mikä lisää työn vaikuttavuutta. Toimivan yhteistyön ja sitoutumisen merkitys on suuri. Mitä paremmin perhe sitoutuu työskentelyyn sitä paremmin työntekijä tietää perheen tilanteen ja pystyy suunnittelemaan yhteistyössä perheen kanssa toimivia palveluja. (Horwitz & Marshall 2015, 297.)

Perhetyön tulee olla enemmän perheen yhteen kasvamista tukevaa kuin eriyttävää. Si-
vuuttamalla perheen muut tarpeet, ja keskittymällä pelkästään lapseen ei yleensä saavu-
teta haluttua lopputulosta. (Walker 2012, 68.) Perhetyö on tasapainoilua lapsen ja per-
heen huomioimisen välillä. Työntekijöiden haasteena onkin usein saada lapsi näkyväksi
vanhemmilleen. Perhetyön tavoitteiden tulee olla sellaiset, että lapsen auttamisen tehtä-
vä huomioidaan ja auttamisen keinot ovat täsmälliset. (Hurtig, Hautajärvi & Rantalaiho
2003, 87, 90.)

2.2.1 Vanhemmuuden tukeminen

Kun vanhemmuus alkaa lapsen syntymän myötä, on parin osattava toimia samanaikai-
sesti sekä puolisoina että vanhempina. Nämä roolit ovat keskenään vuorovaikutuksessa
ja hyvin toimiva parisuhde luo edellytyksiä hyvälle vanhemmuudelle ja päinvastoin.
Hyvää vanhemmuutta voi olla myös ilman hyvää parisuhdetta ja parisuhde voi olla hyvä
ilman vanhemmuutta. Vanhemmuus on alettuaan läpi elämän kestävä rooli. Vanhem-
muuden rooliin vaikuttavat parisuhde, elämäntilanne sekä perheen sisäiset ja ulkoiset
voimavarat. (Järvinen ym. 2012, 124.)

Vanhemmat ovat lapsilleen huoltajia, rakkauden antajia, elämän opettajia sekä rajojen
asettajia (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä i.a.). Vanhemmuudessa ei tulla
koskaan valmiiksi ja siinä on aina mahdollista kehittyä. Täydellistä vanhemmuutta ei
ole, eikä sellaista tarvitsekaan olla. Lähes kaikki isät ja äidit kokevat itsensä vanhempi-
na epävarmoiksi ja riittämättömiksi ja kaipaavat tukea vanhemmuuteen. (Järvinen ym.
2012, 125–127.)

Ihmisten elämässä tapahtuu paljon sellaisia asioita, joille ei itse voi mitään. Jokainen
suhtautuu vaikeuksiin eri tavoin: toinen lamaantuu ja toinen ryhtyy toimimaan yrittäen

saada muutosta aikaan. Toisille vaikeudet ja vastoinikäymiset ovat osoitus omasta riittämättömyydestä ja huonoudesta, toiselle taas haaste ja taistelun paikka. (Miller & Törrönen 2010, 75.)

Psyykkinen sairaus, päihderiippuvuus sekä huono, epäsopeva tai puutteellinen tapa hoivata lasta ovat yleisimpiä vanhemmuuden riskitekijöitä. Näistä riskitekijöistä huolimatta pääsääntöisesti jokainen vanhempi toivoo lapselleen hyvää. Perhetyössä perhetyöntekijän tehtävä on auttaa vanhempia tunnistamaan omia voimavarojaan sekä tukea heitä huomaamaan myönteistä vanhemmuutta toisissaan ja itsessään. Perhetyöntekijän tehtävä on tukea vanhempia tuomaan vanhemmuuteen ja yhdessä vanhempina toimimiseen liittyviä ongelmia esille ja kuulluiksi. (Järvinen ym. 2012, 127.) Vaikka elämä on usein ongelmallista ja vaikeaa, sen hyväksyminen monesti helpottaa oloa. Vanhemmuuden vaikeita asioita on tärkeää pystyä käsittelemään. Vaikeiden asioiden puheeksi ottamisessa ja käsittelemisessä perhetyöntekijän voimavarasuuntautunut ja asiakaslähtöinen työote auttaa vanhempia näkemään uusia mahdollisuuksia sekä luottamaan omiin kykyihinsä. (Miller & Törrönen 2010, 75.)

Vanhemmilla on oikeus tietää ja kokea, että työntekijä ymmärtää heitä ja perheen tilanetta sekä näkee heidän halun ja yrityksen olla hyviä vanhempia ja tehdä parhaansa lastensa hyväksi. Työntekijä on vanhempien kanssa samalla puolella edistämässä perheen lasten parasta. Tämä ei tarkoita sitä, että työntekijän pitäisi olla vanhemman kanssa samaa mieltä kaikista asioista. Työntekijän tehtävä on luoda positiivinen ilmapiiri sekä osoittaa arvostusta ja aitoa mielenkiintoa vanhempia kohtaan. (Miller & Törrönen 2010, 80.) Ratkaisuja ongelmiin etsitään yhdessä vanhempien kanssa (Järvinen ym. 2012, 127).

Perhetyön tarkoituksena on tukea perheen vuorovaikutustaitoja (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos i.a.). Perhetausta ja varhaislapsuuden kasvuolot vaikuttavat lapsen kehitykseen. Lapset ja nuoret tarvitsevat ennen muuta rakkautta, huomiota, aikaa ja kunnioitusta. Tämä tarkoittaa sitä, että aikuisen tulisi olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Myönteisen palautteen antaminen lapselle on tärkeää, mutta myös vaikeista asioista keskusteleminen edistää lapsen hyvinvointia. Lasta tukeva, ymmärtävä ja jatkuva vuorovaikutussuhde ja lapsen mahdollisuus luottaa suhteen jatkuvuuteen ovat lapsuutta suojaavia tekijöitä. (Soisalo 2012, 19; Mellenius & Remsu 2013, 10.)

2.2.2 Lapsen edun vahvistaminen

Lapsen etu ja sen toteutumisen vaaliminen on kirjattu lastensuojelulakiin. Sen tavoitteena on, että lapsen etu ohjaa kaikkea lastensuojelussa tehtävää päätöksentekoa ja toimintaa. (Hovi-Pulsa 2011, 66.) Lastensuojelussa tehtävien ratkaisujen ja päätösten on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Eri vaihtoehtojen kohdalla on siis arvioitava, kuinka hyvin ne toteuttavat lapsen etua. (Lastensuojelulaki 2007; Taskinen 2010, 25.)

Lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikissa julkisen sekä yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa (Järvinen ym. 2012; 57, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000). Lastensuojelun toimista päätettäessä on arvioitava, miten ne turvaavat lapsen läheisten ihmissuhteiden säilymisen tai miten voidaan tukea lapsen kielellistä, kulttuurista ja uskonnollista taustaa (Lastensuojelun Keskusliitto i.a. b). Lapsen edun rinnalla voidaan käyttää myös käsitettä lapsen hyvä. Lapsen hyvällä tarkoitetaan turvallista kiintymyssuhdetta, normaalia elämänskulkua, lapsen toimijuutta ja mielipiteen kuulemistä. (Hovi-Pulsa 2011, 66.)

Koska eri ihmisillä on hyvin erilaisia käsityksiä siitä, mikä olisi lapselle hyväksi, lapsen edun määrittelemisen voi olla vaikeaa. Lapsen etu ei tarkoita sitä, että lastensuojelun päätökset tehtäisiin aina niin kuin lapsi tai hänen vanhempansa haluavat. Vaikka lapsen mielipide on tärkeä eri vaihtoehtoja mietittäessä, lapsen mielipide ja lapsen etu ei välttämättä ole sama asia. Lastensuojelun työntekijät joutuvat usein tekemään päätöksiä, joista lapsi tai vanhemmat ovat eri mieltä. (Lastensuojelun Keskusliitto i.a. b.) Lapsen edun toteuttaminen antaa lastensuojelun palvelujärjestelmän edustajille oikeutuksen puuttua perheen arkeen ja yksityisyyteen. Silloin on kuitenkin tärkeää tiedostaa, että puututaan vain niihin asioihin, jotka ovat perhetyön tavoitteiden ja lapsen edun turvaamisen kannalta oleellisia. (Hovi-Pulsa 2011, 66.)

Jokainen lapsi tarvitsee rakastavan ihmissuhteen ja asumisympäristön, joissa yhdistyvät huolenpito, kuntouttaminen, oppiminen, hoito, eheytyminen ja kasvu aikuisuuteen (Heino 2008, 19). Vaikka vanhemmat pääsääntöisesti haluavat lapsensa parasta ja heillä

on voimavaroja, heiltä voi puuttua taitoja toimia lasten parhaaksi, eivätkä he saa tukea omalle toiminnalleen elinympäristössään (Miller & Törrönen 2010,77).

Perheiden ongelmatilanteisiin puututtaessa on tärkeää kohdistaa apu ja työskentely sekä lapsiin että vanhempiin. Jos keskitytään auttamaan pelkästään lapsia, jäävät ne olosuhteet koskemattomiksi, joista lapset kärsivät. Jos taas apu kohdistuu vain vanhempiin, jäävät lapset yksin odottamaan työskentelystä mahdollisesti aiheutuvaa hyötyä. (Hurtig 2003, 89.) Kun lapsi oirehtii, on koko perhe usein avun tarpeessa. Vaikka onkin tärkeää auttaa koko perhettä, on välillä syytä huomioida lapsi yksilönä ja omana persoonana. Lapsen tilannetta ei aina helpota tarpeeksi nopeasti ja konkreettisesti pelkkä vanhempien auttaminen. Lapsi tulee parhaiten autetuksi silloin, kun lastensuojelun toimijoilla on yhteinen ja selkeä käsitys avun tarpeesta. (Hurtig, Hautajärvi & Rantalaiho 2003, 70, 90.) Lasten oikeuksien toteutuminen lastensuojelussa edellyttää, että työn tuloksia arvioidaan lasten näkökulmasta irrallaan vanhempien hyödyistä. Vaikka työskentelyn tavoitteena on lasten hyöty, sitä arvioidaan harvoin erikseen. (Hurtig 2003, 89.) Ei siis riitä, että arvioidaan vain vanhemmissa tapahtuvia muutoksia.

2.3 Sosionomi lastensuojelussa

Sosionomin (AMK) koulutus antaa valmiudet toimia sosiaalialan asiakas-, ohjaus-, neuvonta- ja johtamistyön tehtävissä. Sosionomi voi työllistyä julkisen ja kolmannen sektorin sekä yksityisten palveluntuottajien työtehtäviin. (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.) Ammatillista koulutustaan vastaaviin tehtäviin vastavalmistuneista sosionomeista noin 40 prosenttia on sijoittunut lastensuojeluun tai varhaiskasvatukseen (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 76).

Lastensuojelussa sosionomi voi työskennellä lastensuojelun avohuollossa sosiaaliohjaajana, perhetyöntekijänä tai perhetyönohjaajana lastensuojelun ehkäisevän tai korjaavan työn kentällä. Sosionomi voi olla myös vastaanottamassa lastensuojeluilmoitusta, jonka jälkeen alkaa palvelutarpeen tunnistaminen, arviointi ja selvittäminen. Mikäli lastensuojelutarpeen selvityksessä ilmenee aktiivisen lastensuojelun tarve, sosionomi osallistuu asiakaskohtaisen suunnitelman tekemiseen yhdessä perheen ja moniammatillisen tiimin kanssa. (Mäkinen ym. 2009, 86–87.)

Sijaishuollossa sosionomit työskentelevät lastensuojelulaitoksissa tai -yksiköissä lähikasvattajina, sosiaaliohjaajina tai vastaavina ohjaajina. Tällöin tehtävänä on noudattaa lastensuojelun asiakassuunnitelmaa ja vastata sijaishuollon kasvatustehtävästä. Työnkuvana on turvata lapsen yksilöllinen kasvu ja kehitys sekä luoda lapselle toimiva ja turvallinen arki. Käytännössä tämä toteutuu kasvatussuunnitelmaa toteuttamalla. Lisäksi vastaava sosiaaliohjaaja tai kasvatusohjaaja voi vastata käytännössä koko yksikön kasvatustoiminnasta ja sen laadusta. Työhön voi siis kuulua hoito- ja ohjaustyötä sekä suunnittelu- ja johtamistyötä. Laitosten yhteydessä voi olla myös jälkihuoltopalveluita, jotka kuuluvat sosiaaliohjaajan tehtäviin. Sosionomit voivat myös toimia lastensuojelun päivystyksissä, ohjaus- ja neuvontatehtävissä. (Mäkinen ym. 2009, 87–88.)

Toimiessa sosiaaliohjaajana, perhetyöntekijänä tai perhetyönohjaajana työhön sisältyy perheen tukemista toiminnallisesti kasvatustehtävässä (Mäkinen ym. 2009, 87). Nymälin (2009, 125) tutkimuksesta ilmenee, että sosionomit (AMK) määrittävät työnsä lastensuojelun perhetyössä asiakastyöksi, jota luonnehtii tavoitteellisuus. Perhetyöntekijöiden mukaan keskeistä työssä on luoda luottamukseen perustuva asiakassuhde ja saada perheissä aikaan muutos, joka parantaa koko perheen, ja ennen kaikkea lasten, tilannetta. Tutkimuksesta käy ilmi, että sosionomien tekemä perhetyö on tilannelähtöistä perheiden arjessa tehtävää työtä ja se vaatii tekijältään ammatillista suhtautumista työhön ja sen tavoitteisiin. Sosionomin perhetyöosaaminen tulee aluksi peruskoulutuksen kautta, mutta osaamista kertyy jatkuvasti työn itsensä, asiakkaiden, työtovereiden ja yhteistyökumppaneiden sekä jatkuvan opiskelun, reflektoinnin ja oman elämäkokemuksen avulla.

Sosionomin (AMK) koulutukseen lukeutuu yksilö- ryhmä- ja yhteisölähtöisen sekä yhteiskunnallisen työn menetelmät. Sosionomin osaaminen muodostuu asiakastyöstä, asiakas- ja palvelusuunnitelman laatimisesta, toteuttamisesta, dokumentoinnista ja arvioinnista, asiakkaan kohtaamisesta, vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön pohjaavista menetelmistä sekä asiakkaan ohjauksesta. Yksilölähtöisen asiakastyön perustana on ratkaisu- ja voimavaralähtöisyys. (Helminen, Mäntyneva & Rinne 2014, 11.) Sosionomikoulutuksen tavoitteena on kouluttaa sosiaalialan ammatillisia asiantuntijoita (Mäkinen ym. 2009, 64). Koulutus antaa hyvät työhön vaadittavat perusvalmiudet, kuten vuorovaikutustaidot, verkostotaidot ja moniammatillisen tiimityötaidon (Nyman 2009, 126–127).

Sosionomilla on sosiaalialan ammattilaisena erityinen eettinen vastuu työskentelystään ja oman ammatillisen kasvunsa ohjaamisesta toimiessaan haavoittuvaisten asiakkaiden kanssa. Lastensuojelun asiakkaiden haavoittuvuus ja herkkyys vaativat sosionomilta sosionomin ydinosaamiseen kuuluvaa sosiaalialan erityisosaamista. Sosionomin ydinosaamiseen kuuluu myös pyrkimys asiakkaan kanssa toimiessaan saavuttamaan mahdollisimman hyvä lopputulos asiakkaan kannalta. (Mäkinen ym. 2009, 43.)

3 LAPSEN KENGISSÄ RY

Lapsen Kengissä ry on perustettu helmikuussa 1996, yhdistysrekisteriin se on merkitty 4.10.1996. Yhdistys kuuluu valtakunnalliseen Ensi- ja turvakotien liittoon. Yhdistyksen kotipaikkana toimii Juvan kunta ja toiminta-alueen muodostavat Etelä- ja Pohjois-Savon maakunnat. Lapsen Kengissä ry:llä on toimintaa Juvan ja Leppävirran kunnissa sekä Varkauden kaupungin alueella. Toiminnasta ja sen kehittämisestä vastaa yhdistyksen hallitus, johon kuuluu kuusi jäsentä. Taloudellisesti yhdistyksen toiminta perustuu tilaa- ja -tuottajamalliin. Yhdistyksellä on ostopalvelusopimus Juvan, Leppävirran ja Varkauden kanssa. Tuloja kertyy jäsenmaksuista, lahjoituksista sekä avustuksista. Toiminnalla ei tavoitella yhdistykselle taloudellista voittoa. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.a.)

Lapsen Kengissä ry:ssä työskentelee toiminnanjohtaja Sari Haikarainen, kuusi perhetyöntekijää sekä kaksi tuntityöntekijää tukihenkilötoiminnassa. Perhetyöntekijät työskentelevät perheissä yleensä työpareittain. Vuonna 2016 perhetyön piirissä oli 47 asiakasperhettä ja toiminta kosketti yhteensä 110 lasta. (Haikarainen Sari, henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2017.)

Lapsen Kengissä ry:n tarjoamat toimintamuodot ovat Alvari-perhetyöhön pohjautuva tehostettu perhetyö ja avopalvelutoiminta. Avopalvelutoimintaan kuuluvat erilaiset tapahtumat, leirit ja ryhmätoiminta. Yhdistykseltä on myös mahdollista ostaa ammatillista tukihenkilötoimintaa, ennaltaehkäisevää perhetyötä, kotona toteutettavaa perhekuntou-

tusta ja valvottuja tapaamisia. Toiminnan tarkoituksena on auttaa perheitä selviytymään arjesta, tukea perheitä kasvatustehtävässä sekä edistää lasten ja nuorten kasvuoloja ja kehitystä. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.b.)

3.1 Alvari-perhetyön kehitys tehostetuksi perhetyöksi

Suomessa alkoi 1980-luvun loppupuolella laitoksien purkaminen ja avohuollon kehittäminen monilla sosiaali- ja terveydenhuollon osa-alueilla. Sosiaalihuoltojärjestelmä järjesti vuonna 1987 työryhmän, joka selvitti kotipalvelun tilannetta ja järjestöjen mahdollisuutta tuottaa palveluita. Lapsiperheiden palvelut olivat 1980-luvun loppuun mennessä supistuneet huomattavasti. Monissa kunnissa lapsiperheiden kotipalvelut oli lopetettu kokonaan. (Niemi 2008, 6.) Ensi- ja turvakotien liitto vastasi kehittämishaasteeseen ja aloitti vuonna 1989 Alvari-projektin, jota Raha-automaattiyhdistys tuki. Tunnuksena projektissa toimi ”Alvariinsa apuanne”. Vuonna 1994 projektin lopputuloksena syntyi Alvari-malli. Mallissa yhdistyvät sosiaalinen kuntoutus, lastensuojelun psykososiaalinen työ ja kotipalvelun tehostettu perhetyö. (Niemi 1999, 17–20.)

Vuonna 1991 Alvari-kotipalvelun sisältö hahmottui, se oli saanut paikkansa ensi- ja turvakotityön rinnalla. Asiakasperheissä tehdyn kyselyn mukaan Alvarityö sai hyvää palautetta ja se nähtiin joustavana, luovana sekä kokeilevana toimintana. (Niemi 1994, 17–18.) 1990-luvun loppupuolella Alvari-työntekijät alkoivat olla yhä enemmän koulutettuja ja heillä oli pohjakoulutuksen lisäksi esimerkiksi ratkaisu- ja perheterapeuttista osaamista. Tällöin tuli entistä ajankohtaisemmaksi puhua kotipalvelun tilalla perhetyöstä. Käytännössä Alvari-perhetyö perustui sosiaaliseen kuntoutukseen. Työtä tehtiin rajattujen tavoitteiden saavuttamiseksi verkostoja hyödyntäen, jolloin perheillä oli mahdollisuus tuettuna aikaansaada muutoksia elämäänsä. Toiminta jatkui ja laajentui edelleen Raha-automaattiyhdistyksen tuella vuosi vuodelta. (Niemi 1999, 17–20; Niemi 2008, 6.)

Alvari-perhetyön mallia kehitettiin edelleen ja vuonna 2002 Alvari-perhetyötä luonnehdittiin terapeuttiseksi, hoidolliseksi auttamiseksi, joka tapahtuu toimimalla perheiden kanssa. Puhuttiin kohdennetusta lastensuojelun erityispalvelusta, jonka laatu perustuu vahvistettuihin ja valvottuihin laatuksiteereihin, ja työ on valtakunnallisesti koordinoi-

tua. Laatuksiteerien tarkoituksena on taata työn sujuvuus sekä perheen ja työntekijän välisen vuorovaikutuksen sujuminen. (Niemi 2008, 6.)

Vuonna 2006 Raha-automaattiyhdistys teki päätöksen, jonka mukaan yhdistys lopettaa Alvari-perhetyön rahallisen avustamisen kokonaan vuoteen 2010 mennessä. Päätöstä perusteltiin sillä, että Alvari-perhetyön asiakkaat tulevat kunnan muiden palveluiden piiristä ja heidän palvelunsa järjestämisen katsotaan kuuluvan lastensuojelulain mukaan kunnalle. Tilanne, jossa kunta ostaa palvelun, mutta maksaa siitä vain puolet, ei myöskään täytä SVOL-lainsäädännön julkisia hankintoja ohjaavia säännöksiä. Ray kuitenkin lisää, että Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestöjen tuottamaa toimintamallien kehittämistoimintaa voitaisiin avustaa jatkossakin. (Ray 2006.)

Tammikuussa 2016 Lapsen Kengissä ry:ssä Alvari-perhetyötä ruvettiin kutsumaan tehostetuksi perhetyöksi. Muutos juonsi juurensa uuteen sosiaalihuoltolakiin (1301/2014), jonka mukaan perhetyötä tulee olla saatavilla myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Muutoksien myötä Alvari-perhetyö ei enää täyttänyt valtakunnallisesti koordinoituja tiukkoja laatuksiteereitä. Uudet sopimukset perhetyöstä tehtiin kuntien kanssa heti vuoden 2016 alussa. Lapsen Kengissä ry pystyi nyt tarjoamaan ennaltaehkäisevää perhetyötä myös asiakkaille, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta. (Haikarainen Sari, henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2017.)

3.2 Lapsen Kengissä ry:n tehostettu perhetyö

Lapsen Kengissä ry:n tehostettu perhetyö on lastensuojelun avohuollon tukimuoto sekä sosiaalihuoltolain mukainen tukitoimi. Helmikuussa 2017 perhetyön piirissä oli yhteensä 30 perhettä. (Haikarainen Sari, henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2017.) Tehostettu perhetyö on pitkäaikaista kotikäyntityötä. Asiakassuhteet kestävät yleensä 1-2 vuotta. Sosiaalitoimen kanssa tehdyt perhekohtaiset sopimukset määrittävät, kuinka usein ja kuinka monta tuntia kerrallaan perheissä työskennellään. Keskimääräisesti perheissä työskennellään 2-3h tuntia viikossa. Usein asiakkuuden alkaessa työskentely on tiiviimpää. (Haikarainen Sari, sähköpostiviesti 28.8.2017.) Yhdistyksen tuottama perhetyö on kuntouttava kotona tehtävän erityistason perhetyön malli, joka perustuu Alvari-perhetyöhön. Perhetyötä toteutetaan hoitavalla ja terapeuttisella työotteella vuorovaiku-

tuksessa toimien ja yhdessä perheen kanssa. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.c.) Auttaminen tapahtuu toimimalla, koska lastensuojeluperheissä ei perinteiset terapiamuodot yleensä toimi. Puheen merkitystä voi olla hankala ymmärtää, sen sijaan teoilla katsotaan olevan merkitystä. Työskentelyyn liittyy lastensuojeluun kehitettyjä menetelmiä, kodin- ja lastenhoitoon liittyviä tehtäviä, sosiaalista kuntoutusta sekä arviointia. (Niemi 2002, 10–12, 20.) Tavoitteena on auttaa perhettä selviytymään arjesta, vahvistaa vanhemmuutta sekä turvata lapsen kasvu ja kehitys (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.d.).

Lapsen etua ja turvallisuutta pidetään tehostetun perhetyön lähtökohtana. Tehostetun perhetyön arvoihin kuuluu tehdä lapsi näkyväksi ja kuulluksi vanhemmille. Perheen ja verkostojen kanssa työskennellään siten, että lapsen kasvu ja kehitys toteutuisi ikätason mukaisesti. Työskentelyssä korostuu, että jokaisella ihmisellä on oikeus psyykkiseen ja fyysiseen koskemattomuuteen ja että lapsen etu sekä turvallisuus ovat aina ensisijaisen tärkeää. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.d.) Vanhempia tuetaan toimivaan vuorovaikutukseen lapsen kanssa, esimerkiksi käymällä keskusteluja siitä, mitä hänen lapsensa tarvitsee sekä opastamalla vanhempia mallintamalla tilanteita. Myös videoinnin avulla on helppo yhdessä perheen kanssa miettiä, kuinka tilanteessa tulisi toimia. (Haikarainen Sari, henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2017.)

Tehostetussa perhetyössä asiakkaat koetaan ja huomioidaan yksilöinä. Asiakkaat otetaan mukaan perhetyön eri vaiheisiin: suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Vaiheita käydään läpi yhteisissä kokouksissa ja näin asiakkaalta saadaan arvokasta palautetta työskentelyn etenemisestä. (Niemi 1999, 25.) Työntekijät ja asiakkaat nähdään tasa-arvoisina kumppaneina. Tärkeänä tehtävänä lastensuojelujärjestön työntekijällä on vahvistaa tasa-arvoa, osallisuutta ja nostaa kokemusasiantuntijoiden ääni kuulluksi. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.c.)

Perhetyöntekijät työskentelevät perheissä suunnitelmallisesti ennalta valmistellun suunnitelman mukaan (Niemi 2010). Työskentelyssä perheiden kanssa on nähtävillä selkeät rakenteet. Lapsen luottamus työntekijään on yksi työn kantavia elementtejä. Kaikki osapuolet voivat luottaa siihen, että työntekijät ovat luottamuksen arvoisia ja tekevät sen, minkä lupaavat. Asiakasperheet kohdataan arvostaen ja uskoen muutokseen. Työntekijän tulee tunnistaa omat ja asiakkaan voimavarat perhetyössä, työyhteisössä ja verkostoissa toimiessaan. Työntekijät eivät kaihdakaan puheeksi vaikeitakaan asioita. Asi-

at pyritään tuomaan esille asiakasta kunnioittaen. Erilaisuus kohdataan rohkeasti ja hyvät asiat tuodaan perheessä esiin. Perhetyöntekijän tehtävä on tuoda esille uskoa muutokseen ja parempaan tulevaisuuteen. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.d.)

Parhaiten tehostettu perhetyö auttaa perheitä, joilla on paljon vakavia ongelmia, mutta jotka päättävät itse ottaa tarjottua apua vastaan. Työn piirissä olevissa perheissä tapahtuu runsaasti muutoksia, erityisesti lasten elämään palaa ilo ja nauru. Perheet pärjäävät paremmin arjessa ja muiden auttajatahojen määrä laskee selvästi, kun perheiden kanssa on työskennelty noin vuoden verran. Onnistuneen työskentelyn seurauksena perheiden elämä kohenee selvästi ja pystytään ehkäisemään lasten laitossijoituksia. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.c.)

4 TUTKIMUKSIA ALVARI-PERHETYÖSTÄ

Alvari-perhetyöstä on tehty aiemmin jonkin verran tutkimuksia. Helena Niemi (2008) kertoi raportissaan Lapset alkoivat nauraa, millaisia tuloksia pitkäkestoisella ja tiiviillä perhetyöllä voidaan perheissä saada aikaan. Suurimmat muutokset olivat tapahtuneet tutkimuksen mukaan lasten elämässä. Elämään oli tullut rajoja, iloa ja koulunkäynti oli kohentunut. Aikuisia työskentely oli auttanut jaksamaan arjessa ja palauttanut elämän ilon. Myös päivärytmi ja luottamus omiin voimavaroihin oli parantunut.

Alvari-perhetyöstä on tehty myös muutamia opinnäytetöitä eri näkökulmista. Reetta Mäkinen ja Anni Pasanen (2010) kartoittivat opinnäytetyössään perheiden ja työntekijöiden kokemuksia Alvari-perhetyöstä. Mäkisen ja Pasasen opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Tavoitteena opinnäytetyössä oli tutkimustulosten pohjalta selvittää perhetyöhön liittyviä kehittämisideoita sekä sitä, toteutuuko lapsen osallisuus Alvari-perhetyössä. Mäkisen ja Pasasen tutkimuksessa ilmeni, että lapsen osallisuus ei aina toteutunut riittävästi, vaan lapsen osallisuutta ja näkyvyyttä pitäisi perhetyössä lisätä.

Niina Pietikäinen ja Johanna Purhonen (2015) kartoittivat opinnäytetyössään Alvari-perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä sekä sen kehittämistarpeita. Tämä opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus ja aineiston kerääminen toteutettiin kyselylomakkeiden avulla. Tutkimustuloksena opinnäytetyössä oli, että vaikka yhteistyö varhaiskasvatuksen ja Alvari-perhetyön välillä koettiin vähäiseksi, sitä pidettiin kuitenkin tärkeänä. Varhaiskasvatuksessa ei myöskään ollut kovin paljon tietoa varhaiskasvatuksen ja Alvari-perhetyön yhteisistä asiakkaista, jolloin yhteistyötä ei oltu voitu tehdä.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset

Syksyllä 2015 Lapsen Kengissä ry tarjosi opinnäytetyön aiheeksi kartoittaa sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä Lapsen Kengissä ry:n toteuttaman perhetyön vaikuttavuudesta. Opinnäytetyöprosessimme jatkui syksyllä 2016, kun aloimme pohtia Lapsen Kengissä ry:n tarjoamaa aihetta. Päädyimme perhetyön vaikuttavuuden tutkimisen sijaan kartoittamaan sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä perhetyön tuloksellisuudesta ja sitä, millaisia kehittämis ehdotuksia sosiaalityöntekijöillä on. Vaikuttavuuden tutkiminen olisi ollut liian laaja tutkimus suorittaa opinnäytetyönä. Lapsen Kengissä ry:n toteuttama perhetyötä on tutkittu useissa aiemmissakin opinnäytetöissä, mutta aina eri näkökulmasta.

Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää Varkauden, Leppävirran ja Juuan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kokemuksia Lapsen Kengissä ry:n toteuttamasta perhetyöstä, millaisia tuloksia he näkevät perhetyöllä olleen ja kuinka perhetyötä voisi tulevaisuudessa kehittää. Haluamme myös selvittää, mihin asioihin kuntien sosiaalityöntekijät ovat olleet tyytyväisiä perhetyössä.

Tutkimuskysymykset:

1. Mihin asioihin kuntien sosiaalityöntekijät ovat olleet tyytyväisiä Lapsen Kengissä ry:n toteuttamassa tehostetussa perhetyössä?
2. Millaisia tuloksia Lapsen Kengissä ry:n tehostetulla perhetyöllä on saavutettu?
3. Miten Lapsen Kengissä ry:n tehostettua perhetyötä tulisi kehittää?

5.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäyteyhteistyöstä on täytetty kirjallinen sopimus Lapsen Kengissä ry:n toiminnanjohtajan kanssa. Opinnäytetyömme on tilaustutkimus, ja koska kyseessä olevalla toimintayhteisöllä Lapsen Kengissä ry:llä on tarve saada tietoa sosiaalityöntekijöiltä toimintayhteisön työskentelyn kehittämiseksi, tutkimuslupa kuuluu osana sopimukseen (Diaconia-ammattikorkeakoulu 2010, 13).

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen keinoin. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkinnan antaminen. Laadullisen tutkimuksen tutkimustulosta ei voida yleistää, sillä se pätee vain tutkimuskohteen osalta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan pääasiassa prosesseja. (Kananen 2014, 18–19.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään yleensä hyödyntäen erilaisia haastatteluja, joihin vastaukset saadaan usein suullisesti tai kirjoitetussa muodossa. Tutkittavien määrä on yleensä suppea ja osallistujat valitaan käyttämällä harkinnanvaraista otosta. Valinta perustuu tutkittavien kokemukseen ja teoreettiseen tietoon aihealueesta. (Satakunnan ammattikorkeakoulu i.a.)

Tutkimusmenetelmänä käytimme lomakekyselyä, joka sopii hyvin laadulliseen tutkimukseen. Kyselytutkimus on helppo ja tehokas tapa kerätä tutkimusaineistoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.) Kyselylomake on perinteisimpiä tapoja kerätä tutkimusaineistoa. Sen käyttö aineistonkeruuseen on perusteltua, ja sille löytyy oma paikkansa ja käyttötarkoituksensa. Kyselylomakkeiden kysymysten asettelussa tulee olla erittäin tarkka, eivätkä kysymykset saa olla johdattelevia tai epämääräisiä. Kyselyn vahvuutena on sen sitoutumattomuus aikaan. Työntekijä voi vastata lomakkeeseen silloin, kun se hänen aikatauluunsa parhaiten sopii. Tämä takaa tuloksille syvemmän pohjan

kuin jos lomakkeeseen olisi vastattu rajatussa ajassa tutkijan ollessa paikalla. Näin työntekijälle jää mahdollisuus pohtia vastauksia rauhassa ilman kiirettä. (Aaltola & Valli 2010, 103, 107–108.) Kyselytutkimukseen liittyy myös joitakin heikkouksia. Kyselyn haittoina pidetään sitä, etteivät tutkijat voi olla varmoja, kuinka vakavasti vastaajat ovat vastanneet kyselyyn ja ovatko vastaajat ymmärtäneet kysymykset oikein. Vaikka kyselylomakkeen laatimiseen käyttää aikaa, voivat vastaajat silti ymmärtää kysymykset väärin. Myös kyselyn vastausprosentti voi jäädä matalaksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.)

Laadimme kyselylomakkeen kysymykset niin, että saisimme niillä suoraan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kysymykset muotoilimme avoimiksi kysymyksiksi, koska halusimme saada kysymyksiin sellaisia vastauksia ja näkökulmia, joita emme itse etukäteen osanneet ajatella. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden sanoa, mitä hänellä on mielessään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.) Ennen kyselyn lähettämistä kuntien sosiaalityöntekijöille lähetimme kysymykset Lapsen Kengissä ry:n toiminnanjohtajalle kommentoitavaksi. Myös opinnäytetyötä ohjaava opettaja auttoi viimeistelemään kysymyksiä. Pienten muokkausten jälkeen kysymykset saatiin valmiiksi. Tarkoituksenamme oli tehdä kysely paperilomakkeena, lähettää se kuntien johtaville sosiaalityöntekijöille ja sovitun ajan jälkeen hakea täytetyt lomakkeet kunnista. Ajattelimme toimia näin, että saisimme kyselyyn mahdollisimman suuren vastausprosentin. Soitimme ennen lomakkeiden lähettämistä kuntien johtaville sosiaalityöntekijöille kertoaksemme opinnäytetyöstä ja tutkimuksestamme. Johtavat sosiaalityöntekijät olivat vahvasti sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöiden olisi helpompi vastata sähköisen kyselyyn. Heidän toiveesta päädyimme tekemään kyselyn sähköisellä Google Forms -ohjelmalla.

Ottaessamme yhteyttä kuntien johtaviin sosiaalityöntekijöihin selvitimme myös kunta-kohtaisia tutkimuslupakäytäntöjä. Varkauteen ja Juvalle tarvitsimme erilliset tutkimusluvut, jotka anoimme saamiemme ohjeiden mukaan. Leppävirralle erillistä tutkimuslupaa ei tarvittu. Helmikuussa lähetimme sähköpostia tutkimukseen osallistuville sosiaalityöntekijöille Varkauteen ja Leppävirralle. Sähköpostiin kuului linkki kyselylomakkeeseen (Liite 1.) sekä saatekirje. Juvan osalta lupa-asiat venyivät ja saimme lähetettyä kyselylomakkeen linkin heille vasta maaliskuussa.

Lähetimme kyselyn yhteensä viidelletoista sosiaalityöntekijälle, joiden yhteystiedot saimme Sari Haikaraiselta. Heistä kolme vastasi meille, että kysely ei koske heidän työtään työtehtävien muutosten vuoksi. Kaiken kaikkiaan saimme kyselyyn yhteensä viisi vastausta, joista neljä vasta useiden muistutusten jälkeen. Vastaukset tulivat Varkaudesta ja Juvalta, Leppävirralta emme saaneet yhtään vastausta. Näin ollen Leppävirta rajautui tutkimuksestamme pois. Uskomme sosiaalityöntekijöiden kiireisen työtahdin olevan osasyynä siihen, että emme saaneet vastauksia enempää.

Lomakekyselyssä on vaarana, että vastausprosentti jää matalaksi. Näin kävi meidänkin kyselyssä. Kolme vastaajista kertoi heidän työnkuvan muuttuneen ja he kokivat, että kysely ei koske heitä enää. Lisäksi kuntien johtavat sosiaalityöntekijät kertoivat, että sosiaalityöntekijöiden työmäärä on tällä hetkellä niin suuri, että heitä ei voi velvoittaa vastaamaan kyselyyn työkiireiden keskellä. Keskustelimme johtavien sosiaalityöntekijöiden kanssa myös haastattelujen mahdollisuudesta varasuunnitelmana, mutta johtavat sosiaalityöntekijät kertoivat, että aikaa ei löytyisi helposti tähänkään vaihtoehtoon. Lisäksi Juvalta ja Varkaudesta olisi pitänyt hakea uudet tutkimusluvat. Kaiken kaikkiaan olimme tyytyväisiä, että saimme viisi vastausta kyselylomakkein. Vastausprosentti olisi jäänyt vielä pienemmäksi, mikäli emme olisi olleet yhteyksissä johtaviin sosiaalityöntekijöihin puhelimitse. Johtavat sosiaalityöntekijät muistuttivat sosiaalityöntekijöitä kyselyyn vastaamisen tärkeydestä, mikä oli merkittävää tutkimuksemme kannalta. Lisäksi useat muistutusviestit sosiaalityöntekijöille tuottivat tulosta. Saamamme vastaukset olivat pääsääntöisesti lyhyitä. Joihinkin kysymyksiin oli vastattu vain muutamalla sanalla. Vastauksista erottui, että kaksi vastaajaa oli käyttänyt vastaamiseen enemmän aikaa, sillä heidän vastauksensa olivat pidempiä kuin muiden.

5.3 Tutkimusaineiston analyysi

Toteutimme opinnäytetyömme laadullisen tutkimuksen keinoin ja päätimme käyttää tutkimuksessamme laadullisen tutkimuksen analyysiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää laadullisissa tutkimuksissa. Se on analyysimenetelmä, jolla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 103.) Tutkimukseen kerätyn aineiston analyysi on tärkeä vaihe, sillä analyysivaiheessa selviää, minkä-

laisia vastauksia tutkija saa tutkimuskysymyksiin. Tutkimusprosessin alkuvaiheessa tehdyt valinnat vaikuttavat olennaisesti siihen, miten aineistoa käsitellään ja tulkitaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 221.)

Laadullisessa tutkimuksessa on keskeistä kuvata todellista elämää kokonaisvaltaisesti. Aineistolähtöisen analyysin avulla on tarkoitus tutkia aineistoa yksityiskohtaisesti ja tuoda esiin aineistosta nousevat seikat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160—161, 164.) Tutkimuksemme tarkoituksena oli saada sosiaalityöntekijöiden näkemys esiin Lapsen Kengissä ry:n tehostetusta perhetyöstä. Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää ja sen ilmiöitä, joten menetelmänä se sopii tutkimuksemme erinomaisesti. Pystyäkseen kehittämään toimintaansa Lapsen Kengissä ry tarvitsee myös kehittämisideoita, joita pystymme aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja tarkkaan suunniteltujen kysymysten turvin tuomaan esiin. Sosiaalityöntekijöiden kokemusten ja näkemysten avulla pystymme määrittelemään haasteita, joita tehostetussa perhetyössä ja yhteistyössä ilmenee. Aineistolähtöisessä tutkimuksessa pääpaino on aineistossa, mikä tarkoittaa sitä, että teoria rakentuu aineiston pohjalta. Koska kyselylomakkeen kysymykset oli suunniteltu vastaamaan suoraan tutkimuskysymyksiin, oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi luonnollinen valinta tutkimuksemme. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla pystymme nostamaan aineistosta esiin inhimillisiä merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104).

Tuomen ja Sarajärven (2009, 108–111) mukaan Miles ja Huberman kuvailevat aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmevaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäiseksi kerätty aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Pelkistämisessä aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois, tiivistetään vastauksia tai pilkotaan vastauksia osiin. Pelkistäminen voi tapahtua niin, että aineistosta etsitään tutkimustehtävän kysymyksillä niitä kuvaavia ilmaisuja, jotka voidaan alleviivata erivärisin kynin. Alleviivatut vastaukset voidaan kerätä peräkkäin konseptille. Toiseksi aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samankaltaiset vastaukset yhdistetään. Kolmanneksi luodaan aineistosta teoreettisia käsitteitä eli abstrahoidaan, joissa valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämisessä edetään kerätyn aineiston kielellisistä ilmaisuista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin.

Aineiston analyysin teimme noudattaen edellä mainittua prosessia, jossa 1) aineisto pelkistetään, 2) aineisto ryhmitellään ja 3) luodaan teoreettisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Aloitimme aineiston analyysin lukemalla kaikki vastaukset huolellisesti läpi. Aineistoa ei tarvinnut alkuun juurikaan pelkistää, koska saamamme vastaukset olivat jo valmiiksi kirjoitettuna tiiviiseen muotoon. Sen jälkeen kokosimme vastaukset yhteen kyselylomakkeen kysymysten alle. Tutkimme vastausten sisältöjä ja pyrimme jo tässä vaiheessa löytämään vastauksista tutkimustehtävän ja tutkimuksen tarkoituksen kannalta kiinnostavia asioita. Etsimme vastauksista samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia ja alleviivasimme niitä eriväreillä. Merkitsimme erivärisillä koodeilla vastauksia, jotka olivat merkittäviä tutkimuskysymysten kannalta. Kokosimme samankaltaisia vastauksia yhteen ja tiivistimme saatuja vastauksia. Näin löysimme teemoja, jotka olivat yhteensopivia tutkimuskysymysten kanssa. Tämän jälkeen keräsimme saadut vastaukset tutkimuskysymysten alle. Näin toimimalla saimme vastaukset tutkimuskysymyksiin ja pääsimme tekemään tuloksista johtopäätöksiä.

6 TULOKSET

6.1 Sosiaalityöntekijöiden tyytyväisyys perhetyöhön

Kyselyyn vastanneiden sosiaalityöntekijöiden mukaan he ovat olleet tyytyväisiä siihen, että perhetyöntekijät pystyvät työskentelemään perheiden tarpeiden mukaan myös virka-ajan ulkopuolella. Virka-ajan ulkopuoliset ajat mahdollistavat työskentelyn myös perheissä, joissa on esimerkiksi työssä käyvät vanhemmat tai yläkouluikäiset lapset. Muutama vastaajista totesi perhetyön työaikojen olevan riittävän joustavat ja vastaavan hyvin erilaisten perheiden tarpeisiin. Yksi vastaajista toi esille, että on tyytyväinen kun tehostettua perhetyötä on mahdollista käyttää ja Lapsen Kengissä ry:n perhetyöntekijöiden työpanos on hyödynnettävissä oman työskentelyn tukena. Samalla vastauksessa todettiin lasten parissa tehtävä työ toimivaksi.

Vastaajat olivat tyytyväisiä tiedonkulkuun perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden välillä. Toimivan yhteistyön ja tiedonkulun avulla sosiaalityöntekijät ovat voineet muodostaa perheiden tilanteista realistisen ja selkeän kokonaiskuvan. Toimivan yhteistyön ja tiedonkulun vuoksi perhetyöntekijä ja sosiaalityöntekijä ovat voineet yhdessä pohtia, miten perheen asioita voisi edelleen edistää. Yhteistyöstä on hyötyä niin asiakasperheille kuin kunnallekin, koska yhteistyöllä työskentely on tehokkaampaa ja perheen “haasteita” on nopeampi ratkoa. Näin yhdessä työskennellen asiakkuuden kestoa on mahdollista saada lyhyemmäksi.

Vastaukset osoittavat, että perhetyö on ollut monilta osa-alueiltaan tuloksellista. Perhetyön keinoin on pystytty korjaamaan ja vahvistamaan perheiden tilannetta niin, että lapsia ei ole jouduttu siirtämään sijaishuoltoon. Kaksi vastaajista kertoi vastauksissaan, kuinka lasten huostaanotoilta on välttytty vanhempien saadessa avaimia vanhemmuuteen, vanhemman vastuisiin ja talouden hoitoon.

6.2 Tehostetun perhetyön tuloksellisuus perheiden arjessa

Tutkimuksemme mukaan Lapsen Kengissä ry:n tehostetulla perhetyöllä on ollut iso merkitys perheiden arkeen. Sosiaalityöntekijät kokivat tärkeäksi sen, että perhetyön kautta sosiaalityöntekijät ovat saaneet selkeämmän ja kokonaisvaltaisemman kuvan perheen tilanteesta ja näin ollen perhe on hyötynyt työskentelystä enemmän. Kaikki kyselyyn vastanneet olivat sitä mieltä, että arjen sujuvuus on lisääntynyt perheissä. Tehostettu perhetyö on selkeyttänyt perheiden arkirytmiiä, raha-asoiden hoitaminen on jäsentynyt, perheissä on opittu siivoamaan ja laittamaan ruokaa sekä huolehtimaan lasten erilaisista menoista. Yksi vastaajista koki, että vaikka arki on perheissä muuttunut sujuvammaksi, osa perheistä tarvitsee jatkossakin perhetyön tiiviin tuen pärjätäkseen arjessa. Toinen vastaaja piti tärkeänä sitä, että arkea mallinnetaan perheille.

Muutama kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että tehostetun perhetyön myötä vanhempien kyky pyytää ja vastaanottaa apua on lisääntynyt. Vastauksissa tuli esille, että myös luottamus vanhempien ja perhetyöntekijöiden välillä on lisääntynyt. Luottamuksen lisääntyminen on auttanut vanhempia oppimaan yhteistyötaitoja. Osa vastaajista kirjoitti, että vanhemmat ovat oppineet hoitamaan asioita yhdessä ja keskenään keskus-

tellen. Vastauksista ilmeni, että tehostettu perhetyö on selkiyttänyt työnjakoa perheissä. Tulokset osoittavat, että asiakasperheissä vanhemman rooli on kirkastunut ja vastuunotto lasten hoidosta sekä huolenpidosta on lisääntynyt.

Vanhemmuuden tukemiseen liittyen tutkimuksessamme nousi esille, että vanhemmat ovat saaneet tehostetun perhetyön myötä voimavaroja vanhemmuuteen sekä konkreettisia neuvoja ja ohjeita arjen eri tilanteisiin. Yksi vastaajista kirjoitti, että perhetyöntekijät ovat tukeneet vanhemmuuden roolia lapsen ohjaajana ja rajojen ylläpitäjänä. Pari vastaajaa toi esille, että vanhempien yhteistä vanhemmuutta on tuettu ja autettu vanhempia huomioimaan lapsen tarpeita. Kaikki kyselyyn vastanneet kokivat, että perheiden vuorovaikutussuhteet ovat parantuneet. Vuorovaikutussuhteiden parantuessa perheen ongelmanratkaisutilanteet ovat olleet onnistuneempia. Osa vastaajista piti tärkeänä sitä, että vuorovaikutussuhteiden muuttuessa avoimemmiksi ymmärrys lapsen tarpeista ja asioiden sanoittaminen lapsille on lisääntynyt.

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että tehostetulla perhetyöllä on ollut positiivisia vaikutuksia lapseen. Vastauksissa tuotiin esille, kuinka tehostetun perhetyön myötä lasten ääni tulee entistä paremmin kuuluviin. Vastauksissa kävi ilmi, että lasten keskustelutaidot ovat kehittyneet ja lapset osaavat nyt puhua paremmin omista asioistaan. Eräs vastaajista kirjoitti, että lasten iloisuus on lisääntynyt. Tuloksista ilmeni myös, että lasten koulunkäynti on mahdollistunut tehostetun perhetyön myötä ja sillä on ollut vaikutuksia muun muassa läksyjen tekoon. Yhden vastaajan mielestä tehostettu perhetyö on mahdollistanut lasten harrastustoimintaan ohjautumisen. Perheen toimintakäytäntöjen pohdittaminen ja lapsen huomioimisen tukeminen on kehittänyt lapsen edun toteutumista.

6.3 Tehostetun perhetyön kehittämiskohteita

Tutkimuksemme kyselylomakkeessa olleeseen kysymykseen tehostetun perhetyön kehittämisestä kaksi vastaajista ei vastannut mitään. Muiden vastausten mukaan työhön toivottiin lisää ilta- ja viikonloppupainotteisuutta. Lisäksi työskentelyn tulisi olla tehokasta ja intensiivistä, tarvittaessa useita käyntikertoja viikossa useita tunteja kerrallaan.

Vastauksissa tuotiin esille, että perhetyöltä kaivattiin enemmän työtä arjessa perheen rinnalla.

Erään vastaajan mukaan perhetyössä perhetyöntekijän tulisi aktiivisesti tarttua asioihin ja osata itsenäisesti ohjata työtään. Toisessa vastauksessa todettiin, että perhetyöntekijältä vaaditaan rohkeutta nuorten kanssa toimimiseen ja muutostyön tekemiseen, vaikka siitä tulisi näkemyseroja vanhempien kanssa. Tämän vastaajan mielestä perhetyössä ei tulisi välttää tai jättää käsittelemättä vaikeiksi koettuja teemoja, eikä jättää niitä sosiaalityöntekijän tehtäväksi.

Vastauksissa nousi esille, että perhetyöntekijöiden vaihtuvuus ei ole perhetyölle hyvä asia ja työntekijävaihdoksista tulisi keskustella ”ostavan” tahon kanssa. Vastaajat toivoivat, että työntekijöiden vaihtuvuus vähenisi. Sosiaalityöntekijät olivat myös sitä mieltä, että työntekijöiden koulutustaustaan tulisi kiinnittää tarkemmin huomiota ja perhetyön työmenetelmien tulisi olla monipuolisia.

Vastauksissa tuotiin esiin, että tehostettua perhetyötä täytyy arvioida aina perheen tarpeiden mukaan, sillä osassa perheistä tarvitaan käytännön apua ja osa perheistä tarvitsee käytännön neuvoja eri tilanteisiin ja apua erimielisyyksien ratkomiseen. Muita mahdollisia palveluita, joita Lapsen Kengissä ry:ltä toivottiin, oli tukihenkilötyöskentely, kotipalvelu, asiointipalvelu ja selvityksiin osallistuminen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Sosiaalityöntekijöiden mukaan Lapsen Kengissä ry:n tehostetulla perhetyöllä on iso merkitys asiakasperheille. Lastensuojelussa on lastensuojelulain (2007) perusteella käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia. Vastausten perusteella voi todeta, että tehostettu perhetyö on onnistunut työssään. Sosiaalityöntekijät toivat vastauksissaan esille, kuinka perhetyön vaikutuksesta huostaanotoilta on välttytty. Myös Uusimäki (2005, 180)

kertoo teoksessaan, kuinka oikea-aikaisesti toteutetulla perhetyöllä on pystytty estämään perheen joutumista erityispalveluiden piiriin sekä välttymään huostaanotoilta.

Helena Niemen (2008) tutkimuksessa Lapsen Kengissä ry:n Alvari-perhetyöstä on saatu hyvin samanlaisia tuloksia perhetyön merkityksestä kuin tekemämme tutkimus osoittaa. Niemen (2008, 28) tutkimuksen mukaan perheen toiminnallisten ongelmien korjaantumista tapahtuu jokaisessa asiakassuhteessa. Tutkimuksessamme korjaantuneita toiminnallisia ongelmia on ollut kodin huoltoon ja ruoanlaittoon liittyvät ongelmat. Perhetyön myötä arki on muuttunut perheissä sujuvammaksi, kun vanhemmat ovat oppineet laittamaan ruokaa ja siivoamaan kotia. Samoin raha-asoiden hallinnan lisääntyminen nousee esille sekä meidän että Niemen tutkimuksessa. Myös Uusimäki (2005, 187) korostaa perhetyöllä olevan taloudellinen vaikutus perheisiin. Perhetyön välilliset tulokset näkyvät perheen toimintakyvyn lisääntymisenä sekä vahvistumisena ja perhetyöstä aiheutuvat tulokset perheen taloudelliseen tilanteeseen näkyvät usein viiveellä (Uusimäki 2005, 180).

Useassa kyselystä saamassamme vastauksessa korostui, kuinka perhetyö on parantanut perheen sisäisiä ja ulkoisia vuorovaikutussuhteita. Niemi (2008, 29) luettelee perhetyön myötä perheissä tapahtuneiksi muutoksiksi perheenjäsenten vuorovaikutuksen parantumisen, riitojen, huudon ja väkivallan vähentymisen sekä luottamuksen ja avoimuuden kasvamisen. Perhetyön yksi tärkeä tavoite onkin sosiaalinen vahvistaminen (Uusimäki 2005, 187). Saamamme vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia. Kun avoimuus on lisääntynyt perheen sisällä, vanhemmat ovat alkaneet sopia yhdessä työnjaosta ja lapsiin liittyvistä asioista. Parantuneiden vuorovaikutussuhteiden myötä ymmärrys lapsen tarpeista on lisääntynyt. Perhetyön myötä myös luottamus ja avoimuus perheen, perhetyöntekijöiden sekä sosiaalityöntekijöiden välillä on parantunut. Tämä on mahdollistanut sen, että perhetyöllä on pystytty paremmin tukemaan vanhemmuutta.

Perhetyön tehtävä vanhemmuuden tukemisessa on auttaa vanhempia tunnistamaan omia voimavarojaan sekä auttaa vanhempia löytämään myönteistä vanhemmuutta itsestään ja toisistaan (Järvinen ym. 2012, 127). Vastausten mukaan vanhemmuuden tukeminen on ollut vanhempien tukemista lapsen ohjaajana ja rajojen asettajana sekä yhteisen vanhemmuuden tukemista. Vanhemmuuden tukeminen on tuonut vanhemmille lisää voimavaroja, ja he ovat saaneet konkreettisia neuvoja ja ohjeita arjen erilaisiin ongelmati-

lanteisiin. Perhetyön tehtävänä on myös tukea vanhempia tuomaan vanhemmuuteen liittyviä ongelmia esille (Järvinen ym. 2012, 127). Kyselyyn vastanneet sosiaalityöntekijät toivatkin esille sen, kuinka perhetyön myötä vanhemmat ovat oppineet paremmin tunnistamaan omia heikkouksiaan ja vahvuuksiaan.

Tuloksista nousi esille, kuinka monin tavoin perhetyö on vaikuttanut lasten elämään. Vanhempien lisääntynyt vastuunotto perheestä on vaikuttanut lasten elämään säännöllisenä arkirytmänä ja ruokailuina, lasten koulunkäynti on mahdollistunut ja läksyjen teko helpottunut, lasten sosiaaliset suhteet ovat vahvistuneet ja lapsilla on ollut mahdollisuus harrastaa. Samoja asioita nousee esille myös Niemen (2008, 29) tutkimuksessa. Hän nimeää, että lasten koulunkäynti on parantunut, heille on löytynyt harrastuksia, lasten ruokailut ja nukkumaanmeno sujuvat ja kotiintuloajat pitävät.

Reetta Mäkisen ja Anni Pasasen (2010, 44–45) opinnäytetyössä kuvataan, kuinka lapsen ääni hukkuu perhetyössä helposti ja varsinkin työskentelyn alkuvaiheessa lapsen osallistuminen työskentelyyn voi olla vähäistä. Tutkimuksessamme ilmenee, kuinka perhetyö tuo lasten äänen tehokkaasti esiin. Tosin lapsen äänen esille saaminen vaatii aikaa ja useita työskentelykertoja. Niemi (2008, 29) ja kyselyyn saamamme vastaukset kuvaavat, kuinka lasten iloisuus on lisääntynyt, kun lasten omista asioista puhumisen taidot ovat kehittyneet. Hurtigin, Hautajärven ja Rantalaihon (2003, 87) mukaan perhetyössä tasapainoillaan lapsen ja perheen huomioimisen välillä. Lapsen saaminen näkyväksi vanhemmilleen on haaste perhetyöntekijöille. Kaiken kaikkiaan vastaukset tuovat esille sen, kuinka perheissä tapahtuneet muutokset elämän eri osa-alueilla ovat vahvistaneet lapsen edun toteutumista ja lasten iloisuus on lisääntynyt.

Tulokset kertovat sosiaalityöntekijöiden olevan hyvin tyytyväisiä Lapsen Kengissä ry:n tehostettuun perhetyöhön. Sosiaalityöntekijät perustelivat tätä vastauksissaan siten, että perhetyöllä on pystytty korjaamaan perheiden tilanteita niin, että sijaishuollon asemasta perheet ovat pysyneet yhdessä. Positiivista palautetta sai myös se, että perhetyöntekijät ovat tehneet työtä virka-ajan ulkopuolella joustavasti perheiden tilanteita ajatellen. Kolmas positiivista palautetta saanut asia perhetyössä oli se, että perhetyöntekijät ovat tehneet sosiaalityöntekijöiden kanssa yhteistyötä ja tieto havainnoista perheissä on kulkenut perhetyöntekijöiltä sosiaalityöntekijöille. Erään sosiaalityöntekijän mukaan yh-

teistyö perhetyöntekijöiden kanssa on välitöntä ja yhdessä voidaan pohtia, miten perheen asioita voidaan edistää.

Vaikka sosiaalityöntekijät olivatkin pääosin tyytyväisiä tehostettuun perhetyöhön, myös kehitettävää löytyi. Perhetyöltä toivottiin lisää tehokkuutta ja perhetyöntekijöiltä rohkeutta puuttua perheiden ongelmatilanteisiin. Rönkön ja Rytkösen (2010, 29) mukaan perhetyön tulee olla tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, sillä perhetyössä puututaan johonkin ongelmatilanteeseen perheessä ja vaikutetaan tietoisesti perheen elämään. Kyselymme vastauksista ilmeni, että sosiaalityöntekijät toivoivat perhetyöntekijöiden pystyvän ohjaamaan työtään itsenäisesti, olemaan aktiivisempia ja tarttumaan myös vaikeilta tuntuviin asioihin, vaikka tämä aiheuttaisi näkemyseroja työntekijän ja perheen välillä. Perhetyössä työntekijän rooli on aktiivinen ja vaikka työn tavoitteita määritetään yhdessä perheen kanssa, on työntekijällä lain vaatima velvollisuus määrittää perheessä tehtävää työtä ja arvioida perheen elämää (Rönkkö & Rytönen 2010, 29). Tuloksista ilmeni, että tehostetulta perhetyöltä odotettiin intensiivisempää työskentelyä niin, että työskentelykertoja perheen kanssa olisi useampia viikossa ja useampia tunteja kerrallaan. Perhetyöntekijöiltä toivotaan siis vahvaa ammatillista osaamista ja rohkeutta tarttua myös vaikeilta tuntuviin asioihin.

Tulokset kertovat, että perhetyöntekijöiltä toivottiin ammatillisuutta myös työmenetelmien käytön suhteen. Vastauksissa toivottiin, että työmenetelmien ja niiden käytön tulisi olla monipuolisia. Vastauksissa nousi esille kritiikkiä siitä, että perhetyöntekijöiden vaihtuvuus on ollut niin suurta. Työntekijöiltä toivottiin pysyvyyttä, ja vastaajat toivoivat, että työntekijävaihdoksista keskusteltaisiin sosiaalityöntekijöiden kanssa. Esille nousi myös toive, että perhetyön työpanos kohdistuisi enemmän juuri perhetyön piirissä oleviin perheisiin ja erilaiset kaikille avoimet viikonlopputapahtumat eivät veisi perhetyöntekijöiden työaika. Vastaajat toivoivat, että työskentelyä olisi enemmän perheen arjessa perheen rinnalla ja että työhön saisi enemmän ilta- ja viikonloppupainotteisuutta. Lisäksi toivottiin, että Lapsen Kengissä ry voisi tarjota kunnille tukihenkilötoimintaa.

8 POHDINTA

8.1 Tutkimusprosessin arviointi ja ammatillinen kasvu

Teimme opinnäytetyötä parityönä, koska Lapsen Kengissä ry:ltä saamamme aihe kiinnosti meitä molempia ja olemme molemmat suuntautumassa opinnoissamme lapsi- ja perhetyöhön. Mielestämme tutkimuksemme aihe on tärkeä ja tutkimuksemme auttaa työn tilaajaa kehittämään perhetyötä. Lastensuojelun ja perhetyön avaaminen lisäsi ymmärrystämme muun muassa siitä, miten laajalla sektorilla perhetyöntekijällä tulee olla osaamista ja tietämystä nykypäivänä esiintyvistä ongelmista. Lisäksi perhetyöntekijällä tulee olla vahva osaaminen muun muassa lastensuojelua koskevista laeista, palvelujärjestelmästä ja työskentelymenetelmistä.

Tutkimuksemme myötä saimme ensimmäisen kosketuksen tutkimuksen ja lomakekyselyn tekemiseen. Huomasimme, että kaikkiin prosessissa eteen tuleviin yllätyksiin ei voinut etukäteen varautua. Täytyi olla valmis reagoimaan ongelmiin nopeasti ja keksimään niihin ratkaisuja. Onneksi tarvittaessa tukenamme päätöksissä olivat myös ohjaava opettaja ja Lapsen Kengissä ry:n toiminnanjohtaja Sari Haikarainen. Opinnäytetyötä aloittaessa meillä oli melko optimistiset odotukset tutkimuksen etenemisestä. Yllätyimme kuitenkin siitä, kuinka vaikeaa oli saada kyselyyn vastauksia. Osa sosiaalityöntekijöistä vetosi kovaan kiireeseen työssään ja jätti vastaamatta kyselylomakkeeseen, osa jätti kyselyn kokonaan huomioimatta. Omalta osaltamme mietimme, olisimmeko voineet laatia kyselylomakkeessa olevaa kysymysrunkoa vielä tiiviimmäksi ja tehdä osan kysymyksistä suljettuina kysymyksinä saadaksemme kyselylomakkeen täyttämisen vielä nopeammaksi. Lomakekyselyn avulla saamamme vastaukset olivat melko suppeita ja osaan kysymyksistä kaikki vastaajat eivät olleet edes vastanneet. Ymmärsimme sähköiseen lomakekyselyyn sisältyvät riskit jo ennen kyselyn lähettämistä sosiaalityöntekijöille, mutta uskoimme kuitenkin saavamme riittävästi vastauksia toteuttaaksemme tutkimuksen.

Aineiston analyysi oli mielestämme yksinkertaista tehdä, koska olimme jo etukäteen tarkkaan miettineet kyselylomakkeen kysymysten asettelua saadaksemme vastauksia

suoraan tutkimuskysymyksiin. Tutkimustulosten hahmotuttua osio kerrallaan, oli mielenkiintoista huomata tiettyjä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia verratessa tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin ja teoriaan pohjautuvaan tietoon. Tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä tarkastellessa jäimme kuitenkin miettimään, olisiko vastaukset olleet erilaisia ja tarkempia, jos olisimme käyneet haastattelemassa sosiaalityöntekijöitä henkilökohtaisesti. Kyselyn kautta saamamme vastaukset olivat melko lyhyitä ja joihinkin vastauksiin olisimme mielellään halunneet tarkennuksia. Haastatteluhetkellä kysytyt lisäkysymykset olisivat voineet avata meille laajemmin sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä. Ajattelimme kuitenkin lomakekyselyn olevan parempi sosiaalityöntekijöiden ajankäytön näkökulmasta. Olemme tyytyväisiä, että saimme kyselyyn viisi vastausta ja saimme vietyä opinnäytetyöprojektin loppuun saakka. Vastausmäärän jäädessä pieneksi pohdimme, oliko saamamme aineiston koolla merkitystä tutkimuksen luotettavuuteen. Ajattelemme, että jos olisimme saaneet kyselyyn enemmän vastauksia, tulokset olisivat olleet paremmin yleistettävissä.

Opinnäytetyöprosessimme oli pitkä ja opettavainen. Toteuttaessa tutkimusta huomasimme parityöskentelyn hyödyn. Parityöskentelyn ansioista pystyimme pohtimaan asioita useammasta eri näkökulmasta ja kysymään mielipidettä ”lukkiutumisen” hetkellä. Työskentely yhdessä oli vaivatonta ja helppoa ja pystyimme luottamaan siihen, että molemmat hoitavat omat vastualueensa ja työ etenee suunnitellusti. Opinnäytetyömme vahvisti ja kehitti ammatillista kasvua sekä ammatti-identiteettiämme. Opinnäytetyön aiheeseen ja tutkimustuloksiin perehtyminen vahvisti ajatusta siitä, että sosionomikoulutus (AMK) antaa hyvät lähtökohdat erilaisiin lastensuojelun työtehtäviin, mutta täydennyskoulutukset, työnohjaus, ammatillinen vuoropuhelu sekä ajankohtaiseen ja uuteen tietoon perehtyminen tukevat sosionomin ammatillista kasvua. Tutkimus lisäsi näkemystämme vuorovaikutustaitojen, verkostotyön ja perhetyön tärkeydestä sosiaalialalla sekä kehitti valmiuksiamme työskennellä lastensuojelun perhetyössä.

8.2 Pohdintaa perhetyöstä

Tutkimuksessa nousi esille, että perhetyöntekijöiltä vaaditaan rohkeutta tarttua vaikeiltakin tuntuviin asioihin. Ajattelemme, että työntekijän voi olla jopa pelottavaa mennä epämurkuvuusalueelle puuttuen asiakkaiden elämään. Kuitenkin, jos työntekijä on sinut

itsensä ja oman elämänsä kanssa, on helpompi puuttua ristiriitoja aiheuttaviin asioihin. Lastensuojelu reagoi perheessä oleviin haasteisiin ja ongelmiin. Perhetyöntekijänä voimme miettiä, näemmekö asiakkaan kohdatessamme vain tämän ongelman vai näemmekö asiakkaan kokonaisuutena ja ongelman yhtenä asiakkaan toimintakykyyn vaikuttavana tekijänä. Perhetyössä voimavara- ja ratkaisukeskeinen työote on tärkeä.

Perhetyölle tulee määrittää aina lähtötaso ja tavoite. Tavoitteiden tulee olla realistisia lyhyen aikavälin tavoitteita, jotka on määritelty yhdessä asiakkaan kanssa. Kun asiakas saavuttaa tavoitteen, hän yleensä voimaantuu. Perhetyön vaikuttavuuden arviointi on vaikeaa, sillä perhetyöltä puuttuu menetelmiä ja mittareita, joilla vaikuttavuutta voisi arvioida. Menetelmiä käytettäessä on syytä tiedostaa, mihin tietyllä menetelmällä pyritään, ja kun menetelmää on käytetty, tulee arvioida menetelmän käytön vaikuttavuus. Perhetyössä käytettävien menetelmien tulee olla valideja ja niiden käyttö oikea-aikaista. Jos asiakas ei ole valmis käsittelemään jotain tiettyä ongelmaa, ei menetelmiä käyttämällä pysty tilannetta muuttamaan.

Perhetyöntekijän tulee muistaa, että asiakas on aina oman elämänsä asiantuntija. Jos työntekijä haluaa asiakkaan tilanteen muuttuvan, hänen tulee toimia samalla tasolla asiakkaan kanssa: ei asiantuntijana sanellen, mitä asiakkaan tulee tehdä. Jos perhetyöntekijä toimii asiantuntijan roolissa, jää asiakkaan oma ääni kuulematta ja asiakkaan asiantuntijuus omasta elämästä hyödyntämättä. Parhaimmillaan asiakasta koskeva tieto rakentuu työntekijän ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa niin, että työntekijän tieto on vain osa kokonaisuudesta kertyvää tietoa. Perhetyössä asiakkaan ja perhetyöntekijän suhde tulee perustua avoimuuteen ja luottamukseen. Kun asiakkaalla on tunne siitä, että hän saa olla oma itsensä ja että työntekijä ei arvostele häntä vaan haluaa auttaa, asiakkaalle voi olla helpompaa kertoa avoimesti omasta tilanteestaan ja tulla autetuksi perhetyön keinoin.

8.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusprosessissa eettisyys on tapa, kuinka tutkija asennoituu työhön, eteen tuleviin ongelmiin ja henkilöihin, joiden kanssa tutkimusta tehdään. Tutkimustyöltä edellytetään läpinäkyvyyttä ja rehellisyyttä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.) Olemme

työtä suunnitellessamme ja tehdessämme toteuttaneet työn eri vaiheet huolellisesti sekä pohtineet erilaisia vaihtoehtoja. Ongelmiin törmätessämme olemme ratkoneet ongelmat pohtimalla asiaa useista eri näkökulmista. Opinnäytetyön ohjaava opettaja on ollut myös tukena miettiessämme erilaisia vaihtoehtoja. Ratkaisut olemme tehneet yhteisellä päätöksellä.

Luotettava ja eettisesti hyväksyttävä sekä uskottavat tulokset sisältävä tutkimus tulee tehdä tieteellisen käytännön mukaisesti. Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtiin kuuluu rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä koko prosessin arvioinnissa. Tutkimusetiikan näkökulmasta olennaisesti lähtökohtiin kuuluu myös tutkimukseen tarvittavien tutkimuslupien hankkiminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012–2014.) Diakonia ammattikorkeakoulun oppilaina olemme oppineet painottamaan työskentelyssä eettisiä näkökulmia ammattikorkeakoulun arvopohjan ja koulutusohjelman luonteen vuoksi. Tutkimuksessa sitouduimme noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimusprosessin eri vaiheissa pohdimme niin etu- kuin jälkikäteen tutkimusprosessissa tekemiämme valintoja. Tutkimusluvan anoimme Lapsen Kengissä ry:ltä. Lisäksi anoimme kirjalliset tutkimusluvut eri kunnista, mikäli kunnan johtava sosiaalityöntekijä neuvoi meitä kunnan käytännön mukaisesti niin tekemään.

Tutkimukseen osallistuville on tärkeää tiedottaa työstä, sen tavoitteista sekä siitä, mihin tutkimuksen tuloksia käytetään. Tietosuojasta pidetään huolta, että yksittäisiä henkilöitä ei voida tekstistä tunnistaa. Tutkimustoiminnassa on myös tärkeää ihmisten kunnioittaminen ja tasa-arvoinen vuorovaikutus. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11, 13.) Olimme yhteydessä kuntien johtaviin sosiaalityöntekijöihin ja kerroimme heille tutkimuksesta, tutkimuksen tavoitteista sekä siitä, miksi tutkimusta teemme. Johtavat sosiaalityöntekijät informoivat muita työyksikön työntekijöitä tutkimuksesta ja kyselylomakkeen täytöstä. Tutkimustuloksissa ei myöskään tietosuojasyistä näy yksittäisiä asiakastietoja, joten yksittäisiä asiakkaita pysty tutkimuksesta tunnistamaan. Pidämme tärkeänä asiana, että otimme huomioon kuntien johtavien sosiaalityöntekijöiden mielipiteen lomakehaastattelun suorittamisesta. Kuntien johtavat sosiaalityöntekijät toivoivat, että lähettäisimme kyselylomakkeet heille sähköisinä, vaikka alunperin tarjosimme niitä heille paperiversioina. Päädyimme sähköiseen ratkaisuun kunnioittaaksemme heidän toivettaan ja helpottaaksemme työntekijöiden vastaamista.

Tutkijat pyrkivät tutkimuksissaan käyttämään tuoreita lähteitä, koska katsotaan, että uuteen tietoon on kumuloituneena aiempi tieto. Monilla tiedealoilla tutkimustieto myös muuttuu nopeasti. (Hirsjärvi ym. 2009, 99.) Teoriaosuuteen valitsemamme lähdekirjallisuus pyrittiin valitsemaan mahdollisimman uusista tai ajattomista teoksista. Alvariperhetyöstä tehty kirjallinen materiaali on jo osittain vanhaa, mutta hyödynnämme sitä tutkimuksessamme soveltuvien osien.

8.4 Opinnäytetyön hyödyntäminen ja jatkotutkimusideat

Opinnäytetyömme nostaa esille sosiaalityöntekijöiden näkökulman Lapsen Kengissä ry:n toteuttamasta perhetyöstä, sen nykytilasta, haasteista ja kehittämisideoista. Opinnäytetyöstä ja tekemästämme tutkimuksesta hyötyvät perhetyöntekijät, Lapsen Kengissä ry:n toiminnanjohtaja sekä sosiaalitoimi. Opinnäytetyössämme esiin nousseiden näkökulmien avulla Lapsen Kengissä ry voi alkaa pohtia, kuinka perhetyötä ja yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa voisi edelleen kehittää saadakseen vielä parempaa tuloksellisuutta. Mietimme, voisiko sosiaalityöntekijöitä ottaa keskusteluun mukaan, mikä jo omalta osaltaan loisi tiiviimpää yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa. Hyödyllistä olisi myös toistaa sama tutkimus esimerkiksi kahden vuoden päästä. Uuden tutkimuksen avulla pystyisi havaitsemaan, millaisia muutoksia Lapsen Kengissä ry:n kehittämistoimilla on saavutettu.

Tutkimustuloksissa nousi esiin kritiikkiä työntekijöiden vaihtuvuudesta. Jatkotutkimusaiheena mieleemme nousi mahdollisuus tutkia, mitkä tekijät vaikuttavat perhetyöntekijöiden vaihtuvuuteen. Perehtyessämme aiheeseen löysimme jo kuitenkin muutamia uudehkoja tutkimuksia aiheesta. Toisena jatkotutkimusvaihtoehtona voisi tutkia, mihin suuntaan perhetyötä tulisi kehittää, että asiakkaan osallisuus perhetyössä vahvistuisi. Mielestämme asiakasosallisuuden lisääminen voisi tuoda perhetyöhön lisää vaikuttavuutta. Uskomme myös, että perhetyöntekijöiden kokemus oman työn vaikuttavuudesta voisi lisätä perhetyöntekijöiden voimavaroja ja sitä kautta lisätä myös työn tekemisen mielekkyyttä.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010. Opas diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. Tutkinnot, sosionomi (AMK). Viitattu 9.7.2007.
<http://yhteishaku.diak.fi/koulutukset/amk-tutkinnot/sosionomi-amk/>
- Ensi- ja turvakotien liitto i.a.a. Lapsen Kengissä ry. Toiminta. Viitattu 23.1.2017.
https://ensijaturvakotienliitto-fi.directo.fi/jasenyhdistykset/lapsen_kengissa_ry/toiminta/
- Ensi- ja turvakotien liitto i.a.b. Jäsenyhdistykset. Lapsen Kengissä ry. Viitattu 23.1.2017. https://ensijaturvakotienliitto-fi.directo.fi/jasenyhdistykset/lapsen_kengissa_ry/
- Ensi- ja turvakotien liitto i.a.c. Lasten hyvinvointia ja perheitä. Alvari perhetyö. Viitattu 2.2.2017. <https://ensijaturvakotienliitto-fi.directo.fi/tyomuodot/lasten-hyvinvointia-ja-perheita-/alvari-perhetyo>
- Ensi- ja turvakotien liitto i.a.d. Lapsen Kengissä ry. Alvari-perhetyö. Viitattu 26.1.2017.
https://ensijaturvakotienliitto-fi.directo.fi/jasenyhdistykset/lapsen_kengissa_ry/toiminta/alvari-perhetyo/
- Haikarainen, Sari 2017. Toiminnanjohtaja, Lapsen Kengissä ry. Juva. Henkilökohtainen tiedonanto 24.2.2017.
- Haikarainen, Sari 2017. Toiminnanjohtaja, Lapsen Kengissä ry. Juva. Sähköpostiviesti 28.8.2017. Vastaanottaja Eila Vääntti.
- Heino, Tarja 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Helsinki: Stakes. Viitattu 19.1.2017.
<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T9-2008-VERKKO.pdf>
- Heino, Tarja; Berg, Kristiina & Hurtig, Johanna 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. Työpape-

- reita 14. Helsinki: Stakes. Helminen, Jari; Mäntyneva, Päivi & Rinne, Päivi 2014. Sosionomien (AMK) osaamisesta: Sosiaalialan ammattikorkeakouluttajien kommentteja sosionomien (AMK) opinnoista ja osaamisesta opetussuunnitelmien perusteella. Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimusjulkaisuja. Talentia. Viitattu 8.6.2017. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122363/SOSIONOMIEN_AMK_OSAAMISESTA_I_11062014.pdf?sequence=1
- Helminen, Jari; Mäntyneva, Päivi & Rinne, Päivi 2014. Sosionomien (AMK) osaamisesta: Sosiaalialan ammattikorkeakouluttajien kommentteja sosionomien (AMK) opinnoista ja osaamisesta opetussuunnitelmien perusteella. Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimusjulkaisuja. Talentia. Viitattu 8.6.2017. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122363/SOSIONOMIEN_AMK_OSAAMISESTA_I_11062014.pdf?sequence=1
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Horwitz, Mark & Marshall, Tim 2015. Family Engagement in Child Protection Social Work. Viitattu 10.7.2017. <http://dx.doi.org/10.1080/10522158.2015.1079584>.
- Hovi-Pulsa, Raija 2011. Arkilähtöinen perhetyö - strukturoitua avoimuutta. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Lisensiaatintutkimus. Viitattu 6.3.2017. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120001/urn_nbn_fi_uef-20120001.pdf
- Hurtig, Johanna 2003. Lasta suojelemaassa: etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Hurtig, Johanna; Hautajärvi, Sanne & Rantalaiho, Ulla-Maija 2003. Lastensuojelua kehittämässä: arvioivia näkökulmia Nuorten Ystävien Lapsi Lapissa-projektiin. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 46. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi perhetyön arkea. 2. painos. Helsinki: Edita.

- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000 / 812, 22.9.2000. Viitattu 25.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L2P10>
- Lastensuojelulaki 2017 / 417, 13.4.2007. Viitattu 17.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lastensuojelun Keskusliitto i.a.a. Lastensuojelutoimet perustuvat lakiin. Viitattu 1.2.2017. <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lastensuojelutoimet-perustuvat-lakiin/>
- Lastensuojelun Keskusliitto i.a.b. Lapsen etu on tärkein. Viitattu 1.2.2017. <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lapsen-etu-on-tarkein/>
- Mellenius, Nina & Remsu, Niina (toim.) 2013. Vuorovaikutus kuvassa. Videoavusteisen ohjauksen eettisyys ja käytäntö. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.
- Miller, Helena & Törrönen, Maritta 2010. Arvostava ja aito kohtaaminen. Teoksessa Maritta Törrönen & Katariina Pärnä (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: Wsoypro Oy.
- Mäkinen, Reetta & Pasanen, Anni 2010. Kokemuksia Alvari-perhetyöstä perheiden ja työntekijöiden kertomana: "lapsihan on se asia, jonka pitäisi lävistää kaiken tän työskentelyn". Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsingin toimipaikka. Opinnäytetyö.
- Niemi, Helena 1994. Alvariinsa apuanne. Lapsiperheiden tehostetun kotipalvelun ilot, surut ja oivallukset. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu nro 14. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Niemi, Helena 1999 (toim.). Alvarit auttavat. Ensi- ja turvakotien liiton Alvari-perhetyö 10 vuotta. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 22. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

- Niemi, Helena 2002 (Toim.). Mitä on Alvari-perhetyö. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 32. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Niemi, Helena 2008 (toim.). Lapset alkoivat nauraa. Raportti Alvari-perhetyöstä, perheiden tilanteesta, huolesta ja muutoksesta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 9. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Niemi, Helena 2010. Alvari-perhetyöntekijän työviikko. Työpapereita 1/2010. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Nyman, Mervi 2009. Tavoitteellista lastensuojelutyötä lapsiperheen arjessa - perhetyössä toimivien sosiaaliohjaajien käsityksiä osaamisestaan ja työstään. Teoksessa Leena Viinamäki (toim.) Sosionomilta eivät hommat lopu - Ammattikäytäntöjen kehittäminen haasteena sosionomi AMK-tutkinnoissa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja A: raportteja ja tutkimuksia 1/2009. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 110-128.
- Pietikäinen, Niina & Purhonen, Johanna 2015. Alvari-perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyön: sekä sen kehittämistarpeiden kartoitus. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäen toimipaikka. Opinnäytetyö.
- Ray 2006. Muistio. Ensi- ja turvakotien liiton ja sen jäsenjärjestöjen toteuttaman ALVARI -perhetyön avustaminen. Viitattu 23.1.2017. https://kampanjat.ray.fi/legacy/files/news/R2RKK8-RAY_selvitykset_2006.pdf
- Räty, Tapio 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.
- Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Satakunnan ammattikorkeakoulu i.a. Laadullinen ja määrällinen tutkimus. Viitattu 7.9.2016. <http://hui01.bh.spt.fi/vk/sotepo/tmrt.nsf/htmlview/F79D8B111A0F4995C225711000450FE0>
- Soisalo, Raul 2012. Särkyvä mieli – lasten ja nuorten psyykkinen oireilu. Helsinki: Suomen psykologinen instituuttiyhdistys.
- Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, 30.12.2014. Viitattu 24.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Suomen perustuslaki 1999 / 731, 11.6.1999. Viitattu 19.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2>
- Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: Sanoma Pro.

- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos i.a. Perhetyö. Viitattu 26.8.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012-2014. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 20.2.2017. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>
- Uusimäki, Mervi 2005. Perhetyötäkö kaikki? Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 17.1.2017. http://www.sosiaalikollega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_20.pdf
- Walker, Steven 2012. Effective social work with children, young people & families. Putting systems theory into practice. Lontoo: SAGE.
- Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä i.a. Vanhemmuuden roolikartta - vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta. Viitattu 25.1.2017.
http://www.porttivapauteen.fi/filebank/524-Vanhemmuuden_roolikartta.pdf
- Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Johdanto perhetyön muuttuvaan kenttään. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: vastapaino.

LIITTEET

Liite 1. Kysely sosiaalityöntekijöille

Kysely

Lapsen Kengissä ry:n tuottaman tehostetun perhetyön vaikuttavuuden kartoittaminen sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta.

***Pakollinen**

Arvoisa vastaanottaja!

Teemme sosionomi (AMK) -tutkintoon kuuluvaa opinnäytetyötämme Diakonia-ammattikorkeakoulussa Pieksämäen yksikössä sosiaalialan koulutusohjelmassa. Yhteistyökumppanina opinnäytetyössämme toimii Lapsen Kengissä Ry. Tutkimme opinnäytetyössämme, millaisia tuloksia Lapsen Kengissä Ry:n tehostetulla perhetyöllä on saavutettu perheissä ja kuinka tehostettua perhetyötä tulisi kehittää. Kyselyn avulla toivomme saavamme arvokasta tietoa aiheesta. Tarkoituksemme on tuottaa opinnäytetyöllämme sellaista tietoa, jota Lapsen Kengissä Ry voi hyödyntää tehostetun perhetyön kehittämiseen.

Ohjeet kyselylomakkeen täyttämiseen:

- Kyselylomakkeeseen vastataan nimettömästi
- Muista kyselyn lopuksi painaa "Lataa", jotta vastauksesi tallentuu
- Vastausaikaa kyselyyn on 28.2. asti
- Lisätietoja voi kysyä tarvittaessa:

Anna-Leena Lehtola puh. 040 912 5318 tai z27762@student.diak.fi
Eila Vääntti puh. 0400 723 939 tai z31328@diak.fi

Olemme kiitollisia vastauksistasi!

Terveisin,
Anna-Leena Lehtola ja Eila Vääntti

1 LAPSEN KENGISSÄ RY:N TOTEUTTAMAN TEHOSTETUN PERHETYÖN ARVIOINTI

1. Paikkakunta *

Merkitse vain yksi soikio.

- ☐ Leppävirta
☐ Varkaus
☐ Juva

2. Millaisia muutoksia perheissä on ilmennyt tehostettua perhetyötä toteutettaessa?

3. Millaisia muutoksia lapsissa on ilmennyt työn piirissä olleissa perheissä?

4. Millaisia muutoksia vanhemmissa on ilmennyt työn piirissä olleissa perheissä?

5. Millaisia muutoksia perheen vuorovaikutussuhteissa on ilmennyt työn piirissä olleissa perheissä?

6. Millaisia muutoksia on ilmennyt arjen sujuvuudessa ja hallinnassa perhetyön piirissä olleissa perheissä?

7. Miten perhetyö on tukenut vanhemmuutta työn piirissä olleissa perheissä?

8. Miten perhetyö on kehittänyt lasten edun toteutumista työn piirissä olleissa perheissä?

2 LAPSEN KENGISSÄ RY:N TOTEUTTAMAN TEHOSTETUN PERHETYÖN KEHITTÄMINEN

9. Mihin asioihin olette olleet tyytyväisiä tehostetussa perhetyössä? Miksi?

10. Miten tehostettua perhetyötä tulisi kehittää?

11. Mitä muuta haluaisitte sanoa tehostetusta perhetyöstä?

12. Mitä muita palveluita toivoisitte Lapsen Kengissä Ry:ltä?

13. Halutessasi voit jättää yhteystietosi tähän. Olemme teihin yhteydessä mikäli tarvitsemme aiheeseen liittyen lisätietoa.

Kiitos vastauksistasi!

Klikkaa lopuksi sivun alareunasta "Lataa".